

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

DEN SVENSKA QVINNAN.

SJETTE ÅRGÅNGEN.

Femte häftet.

Innehåll:

	pag.
XXXIII. Bref om uppfostran: Fjerde brevet af <i>L—d</i>	257.
XXXIV. Femte brevet af <i>Esselde</i>	260.
XXXV. Henrik Pestalozzi	269.
XXXVI. Röster från Ostindien	291.
XXXVII. Den glada gifvaren, poem af 	302.
XXXVIII. Sörmlandsminnen af <i>Esselde</i>	305.
XXXIX. En Kritik af Sophie Adlersparres biografi af <i>L—d</i>	314.
XL. Salig Tantes lära, poem af <i>Göthilda</i>	318.

UPSALA.

ESAIAS EDQUIST.

1864.

 Obs. omslagets tvenne sista sidor.

XXXIII. BREF OM UPPFOSTRAN.

FJERDE BREFVET

(af *L—d.*)

HURU BÖR MAN BEHANDLA UNGA SINNEN UNDER INFLYTANDET
AF EN DJUP SORG?

Bästa Karin!

— — — — —
— — — — — Men låt mig ej längre sjelfviskt
orda om min egen smärta öfver förlusten af en älskad make,
utan öfverflytta tankarne till de kära, som ännu återstå mig
att lefva, tänka och verka för — mina barn. Du vet ge-
nom ett föregående bref, huru hårdt de alla träffades af det
plötsliga, förkrossande slaget. För mina gossar fruktar jag
dock mindre. De äro hvar på sitt håll ifrigt sysselsatta med
sina studier, och det bestämda mål, de derigenom ega för
hvarje dags arbete, ett mål, hvarpå de ofrånvändt måste rikta
sin blick och som tar hela deras tankekraft i anspråk, lem-
nar dem föga tid öfrigt för den stundliga, tärande sorgen,
ehuru de därför icke mindre djupt känna förlusten af en fa-
der, älskad såsom få. Men mina flickor! Ständigt omgifna
af föremål, som påminna dem om sin förlust, och kvarstående
inom de dagliga sysslornas trånga, alltjemnt återkommande krets-
lopp, hafva de, sedan de första våldsamma utbrotten af sorg
gifvit vika, försjunkit i en stum, namnlös smärta, som aldrig
lemnar dem, och som gör mig, deras moder, de allvarligaste
bekymmer. Jag kan ej förebrå dem, att de på minsta sätt
knota, eller med upproriskt sinne mottagit den tunga börda,
det behagat deras Himmelske Fader att lägga på deras unga
skuldror. De hafva böjt sig, deras mjuka, veka, älskande
sinnen, ack! blott alltför djupt, under den agande fadershan-
den, och jag börjar frukta, att de aldrig skola få kraft att
åter resa sig. Den smygande kraftlöshet, den tärande mod-
löshet, som bemäktigat sig deras unga själar, bekymrar mig
mera, än den tröstlösa förtviflan, som följde på det första för-
krossande slaget, och som häfdes, då jag lyckats att leda dem

*) Se III:dje årg. sidd. 176, 183 och IV:de årg. sid. 24 af den-
na Tidskrift.

fram till den enda, rätta tröstekällan. Men denna andeliga tröst, om än aldrig så rik, och kanske för vissa sinnen ensamt tillfyllestgörande, fordrar dock i de flesta fall en bundsförvandt, en medarbetare i det praktiska lifvet; och som den egna erfarenheten lärt mig att en frisk och nyttig verksamhet bäst uppfyller detta ändamål, plågade jag mig sjelf för att finna en anledning att fördubbla mina stackars flickors arbetstid, hvilken, som du vet, endast upptages af de små dagliga bestyren, som de med mekanisk noggrannhet fullgöra. Det var ej lätt att finna någon anledning till en trägnare sysselsättning; slutligen måste jag mot min vana tillgripa en liten nödlögn, hvilken, jag är viss derom, skall blifva mig förlåten för moderskärlekens skull, och jag har nu ställt i gång några handarbeten, som under en tid upptagit allas våra krafter. Mina flickor åtlyda mekaniskt de gifna uppdragen, men hafva blifvit om möjligt ännu blekare, ännu tystare. Ofta ser jag dem lägga bort nålen och vända sig om, för att, såsom de sjelfva tro, omärkligt aftorka de frambrytande tårarne, eller gå de under någon förevändning — ack! blott allt för genomskinlig! — upp på sina rum, för att der ostörda få gråta. Jag söker gifva dem föredöme af själsstyrka och undergifvenhet, ofta visande mig för dem mindre nedstämd än jag i sjelfva verket är, men allt förgäfvets. Någon gång har jag med förnuftsskäl sökt bevisa dem, att, då jag, som, utom den djupa smärtan af allas vår oersättliga förlust, dertill har att bära bördan af så många ökade omsorger och bekymmer, dels för deras unga bröders uppfostran, dels för affärernas och landbrukets ordnande — då jag under sådana förhållanden kan hålla mod och krafter uppe och se framtiden an utan hopplöshet, så borde de åtminstone kunna följa sin mors exempel och söka lätta, i stället att öka bennes bekymmer. Men då se de blott på mig med sina mörka, tårfyllda ögon, utan ett ord, utan en åtbörd, och böja sig åter, trägnare än någonsin, öfver arbetet; eller händer det, att de, efter ett tvunget, misslyckadt försök till skämt, brista ut i hejdlös gråt. Men efter sådana stunder synes det mig som ett omärkligt afstånd hade uppstått emellan oss, som om en svidande kyla hade trängt in mellan våra hjertan, och vi känna oss å ömse sidor, om möjligt olyckligare än förut. De tro sig och sin sorg missförstådda, de arma barnen, och sluta sig allt

djupare inom sig sjelfva, medan det i sjelfva verket äro de, som missförstå mig och min kärlek, mitt ömma bekymmer för dem.

Fruktande att öfveranstränga dem med ett allt för träget arbete, har jag sökt att omärkligt återföra dem till lifvets glädje, genom att omgifva dem med jemnåriga och söka för-
 må dem att nu, då en längre tid förgått sedan vi drabbades af det hårda slaget, någon gång som förr deltaga i ungdomens stillare tidsfördrif i grannskapet. Här först gaf den passiva, viljelösa lydanden vika för ett verkligt motstånd. Allvarsamt bekymrad öfver denna envishet, sökte jag på religiös väg öfvertyga dem om det oriktiga, det syndiga uti att envist hålla fast smärtan och hejdlöst öfverlemna sig åt sorgen, i stället att söka bekämpa den med de medel, som dertill blifvit oss gifna. Jag föreställde dem, huru de dermed fördubblade bördan af sin moders bekymmer och huru den käre affidne kanske med sorgsna och ogillande blickar skådade ned från sin himmel på sina barns oförnuftiga och gudlösa sorg. Ett häftigt utbrott af bitter smärta följde, hvarunder vi blandade våra tårar och ömsesidigt lofvade att söka lindra och ej öka hvarandras sorgebörd. Men när då de stackars barnen förklarade sig villiga att följa mig, jemte en af grannfamiljerna, på en konsert i staden, och jag såg dem sitta der, bland den glada, lyckliga ungdomen, bleka och förgråtna, med ett tvunget leende på sina läppar, lyssnande utan att höra, talande utan att tänka, leende utan att glädjas — ack! då var det mig som om hjertat ville brista i mitt bröst, och jag tänkte: är det möjligt att du med alla dina kärleksfulla bemödanden endast skärper smärtans udd, att du trycker den allt djupare in i dina barns sargade hjertan, i stället att, såsom du hoppades, med öm klokhets utdraga den och läka såret? Jag behöfver ej säga dig huru djupt jag lidit vid denna tanke eller hvad jag känner vid föreställningen, att jag skulle kunna hotas af en förlust, om möjligt ännu bittrare, än den som nu drabbat oss alla — förlusten af mina barns kärlek! Och dock säger mig sunda förnuftet i lugnare stunder, att jag handlat rätt och klokt. Äfven den goda, förståndiga *B.*, hvilken, som du vet, under många år delat mitt hem och dess omsorger, och som känt vår bittra förlust föga mindre djupt än vi sjelfva, äfven hon gillar mitt handlingssätt och hjälper mig troget, ehuru hit-

tills utan framgång, att söka åter bringa jemnvigt och spänstighet i mina kära flickors nedstämda, modlösa sinnen.

I går, när jag uppställt såsom mål för vår dag afslutandet af ett gemensamt arbete, och sjelf ett ögonblick sjönk tillbaka, medan en ofrivillig suck af trötthet banade sig väg öfver mina läppar, böjde sig *Elma* sakta öfver mig och hviskade sakta: »Mamma! hvarför plåga dig sjelf och oss?» och den ena tåren efter den andra föll varm och tung från hennes förgråt-na ögon ned öfver mitt anlete. — Jag kunde ej svara, endast fatta om hennes älskade hufvud med mina båda, darrande händer och sakta hviska: Gud hjelpe oss!» — — — —

I tider sådana som dessa äro goda råd dyra. Har du något att gifva, så dröj ej, utan skrif snart och säg mig, om jag misstagit mig — säg *huru man bör behandla unga sinnen under inflytandet af en djup sorg!*

Din bekymrade vän,

Louise.

XXXIV. — FEMTE BREFVET.

Svar

(af *Esselde*).

Med varmaste deltagande erfor jag af ditt sista bref den allvarliga oro, du hyser för dina unga, sörjande döttrars sinnesstämning, och emottog med glädje och tacksamhet ditt förtroendefulla uppdrag att meddela dig några råd med afseende härpå.

”Den, som en hjertsorg haft, som stått emot
En grämelse, som gnagt till livvets rot,
Den, som en gång i grafvens mörker lade
Det ljufvigaste solsken hemmet hade — —”

den bör väl af egen erfarenhet kunna finna något svar på frågan:

”*Huru bör man behandla unga sinnen under inflytandet af en djup sorg?*”

Jag vill därför uttala min tanke om de förhållanden du skildrat, så öppet och oförtäckt, som sakens vikt och min tillgifvenhet för dig och dina kära faderlösa kräfva.

Jag vet, det är ej din önskan, att dina flickor skulle lära att glömma, eller såsom man säger, slå ifrån sig sin sorg. Dertill har den icke blifvit dem pålagd. Du vill blott, att de småningom skola öfvervinna dess bitterhet och låta den så försmälta med minnet af fadrens kärlek och med deras egen hänfifvenhet för honom, att den blefve ett med dem. Du vill, att sorgen icke mera skall vara dem en grym, öfvermäktig fiende, undertryckande deras oskyldiga ungdomsglädje och bindande deras ädlaste själskrafter under sitt tunga ok, men en vän för lifvet, god, allvarlig, och på samma gång mild, stärkande och uppkallande till full verksamhet allt det bästa inom dem: hjertats godhet, viljans kraft och renhet, tankens klarhet. Du insåg lätt det första och väsendtligaste vilkoret för uppnåendet af detta mål och lyckades leda dem till Honom, som lofvat, att Han vill mildra vinden för det klippta lammet, att Han icke vill utsläcka den rykande veken, till Honom, som sagt: "Kommer till mig J alle, som ären bedröfvade, och jag vill hugsvala eder!" De böjde sig, säger du, dessa unga, veka sinnen, ack, blott alltför djupt under den agande Fadershanden. De smögo sig darrande, likt rädda lam, till den gode Herdens fötter, och Han såg trons och hoppets slocknande låga flämta i deras hjertan, och varkunnade sig öfver dem och släckte den icke, men närde den med sin kärlek, hugsvlade dem med Sitt ord och vände deras sorg, såsom jag med visshet hoppas, till en sorg efter Guds sinne. Men viljans kraft var bruten, lynnets spänstighet förslappad, lifvets glädje borta. Och sådant återkommer ej på befallning. Du fann, att menniskan lefver icke heller af Guds ord allenast, utan att hon behöfver *bröd* — behöfver mensklig näring för sina menskliga krafter; att hon behöfver äfven ett jordiskt, ett menskligt mål för sin verksamhet här i verlden. Du insåg att det vore arbete och verksamhet, som skulle återbringa jemnvigt i dina flickors betryckta sinnen och åter skänka dem mod att lefva och glädjas af lifvet.

Grundsatsen, jag är öfvertygad derom, är fullt riktig, men jag fruktar, att du misstagit dig i tillämpningen deraf på dina döttrar. Beviset härför skall du lätt finna i den jemnförelse mellan dina söner och deras systrar, hvarmed du börjar ditt

brief. För gossarne fruktar du mindre sorgens förlamande makt. Och hvarför? Icke därför att de mindre djupt känna förlusten af en älskad far, men "emedan de i sina studier ega ett bestämdt mål för sitt arbete, som tar hela deras tankekraft i anspråk". Klokt inseende fördelen här af, har du också velat gifva *Elma* och *Anna* en trängare verksamhet för ett gifvet mål. Men i saknad af en naturlig sådan (en brist, som jag dock påstår måste vara inbillad) tog du din tillflykt till en konstlad, uppbyggd på grunden af en nödlögn — låt vara den oskyldigaste, den i din tanke oskadligaste och mest förlåtliga af alla.

Redan det, att medlet var konstladt måste, enligt sakens natur, förtaga en god del af dess kraft; så mycket mera som jag är viss, att de båda systrarna vid sina 20 och 22 år, medvetet eller omedvetet, erkänt eller icke erkänt, genomskådat dess halt och syfte. Dessutom saknades hufvudvilkoret för detta medels framgång: det uppställda målet, tog icke "hela deras tankekraft i anspråk". Eller rättare, det tog den icke alls i anspråk. Det sysselsatte i sjelfva verket ingenting annat än deras fingrar, lemmande tankarne i deras vanliga kretsgång, viljan åt sin gamla, slöa modlöshet, hjertat åt sin stumma, undergifna, men ständigt tärande smärta. Kan du ännu förvåna dig öfver att medlet, som din kärlek uttänkt, förfelat sin verkan?

Hvad du har att göra är att förskaffa dina döttrar, så väl som dina söner, ett mål, som är värdt att verka, att arbeta, att lefva för. Vi hafva redan förr talat om, att du måste bereda dig på uppfyllandet af denna en uppfostrares sista och icke minst vigtiga pligt — nu kan den ej längre uppskjutas. Ett hushåll, ej större än ditt, som ledes i första rummet af dig, i det andra af din vän *B.*, och i det tredje af trogna och talrika tjenare, lemnar föga annat än små bestyr och ärenden öfriga för familjens vuxna döttrar, hvilkas öfriga tid har egnats åt talenten och toilettomsorgen, eller några sjelfålagda handarbeten. Maktlösheten af detta medel emot en öfverhandtagande sorg har du redan erfarit. Vi måste således pröfva något annat.

Jag skulle hafva god lust att återkomma till mitt gamla förslag, att du ville bereda *Anna* tillfälle att under grundligare studier uppöfva sina ovanliga musikaliska anlag, hvilkas utveckling hittills stannat vid blotta fingerfärdigheten, eller rikta *El-*

mas ljusa hufvud och snabba fattningsgåfva, ännu ej använda till annat än en ytlig språkläsning, på något allvarligt, bildande studium under en skicklig lärare. Men du skall upp-
repa din gamla invändning, att det ej låter sig göra, då du anser orätt att på längre tid skilja dina döttrar från hemmet, endast för att låta dem inhemta "öfverflödiga kunskaper". Och ehuru jag skulle vara böjd, att, nu som förr, bestrida både det ena och det andra påståendet, och icke minst den sväfvande formeln "öfverflödiga kunskaper", så tror jag dock att du, för nu ifrågavarande ändamål, inom hemmet skulle kunna finna utvägar för en verksamhet, som vore fullt tillfredsställande; i så fall t. o. m. bättre som målet ej skulle koncentreras på det egna jaget, utan leda ut derifrån och afse i första rummet andras gagn.

Antag t. ex. att du föreslår dina döttrar att börja en söndagsskola för flickor, ordnad efter samma idé, som de under senaste åren här i Stockholm inrättade, med undervisning i Christendom, innanläsning, skriva och räkna, jemte muntliga meddelanden i geografi och historia, hufvudsakligast afsedd för de lärjungar i er egen församling och den närbelägna stiftstaden, som i förtid måst lemna folkskolan, för att vara till hjälp i hemmet. *Elma* och *Anna* äro båda barnkära, och jag är viss, att du skulle mötas af ett villigt samtycke, efterföljdt af det tvekande tillägget: "*Om vi bara kunde!*" Svaret är lätt funnet: "*J kunnen lära er!*" Men huru? Det är i sanning ingen lätt sak att vara lärare för folkets barn. *Geyer* säger någonstades: "det får ej om läroböcker (och lärare) heta 'godt nog åt folkskolan'. Endast *det bästa* är här *godt nog*. Den *korthet*, *klarhet* och *kärnfullhet* i framställningen, som utmärker hvarje god lärare för folket, utgör icke minsta beviset för, att han fullkomligt är mästare öfver sitt ämne, men tillika för, att det blifvit folk af honom själf". Du må således för ingen del förringa svårigheten af det värf, du förelägger dina flickor, men föreslå dem att i första rummet uppodla sina egna kunskaper, för att sedan kunna meddela kärnan deraf till sina "Söndagsbarn". De skola måhända finna att det går trögt på egen hand. Så mycket bättre! Du skaffar dem då skickliga lärare från elementarskolan i grannstaden, och medan de genomgå en begränsad, men grundlig kurs i de vanliga skolämnena, skall du utverka dem tillstånd att vissa dagar åhöra undervisningen

i seminariet för folkskolelärarinnor samt deltaga i öfningsskolan. Sålunda förberedda, skola de efter några månader kunna börja sitt företag. Troligen skola de erhålla flera lärjungar än de hinna sköta, hvilket blir en god anledning att draga några af de unga vännerna i grannskapet med in i det goda företaget. Din tanke att beröringen med ungdomen i trakten skulle verka lifvande på dina döttrars nedstämda sinnen, var, såsom jag tror, ganska riktig, blott du fört dem tillsammans för ett annat mål: för ett gemensamt, godt och nyttigt arbete, och ej för nöjen och tidsfördrif, hvilka måste sakna allt behag för sorgbundna hjertan.

Jag skulle vara frestad att gifva dig en liten beskrifning på lifvet i våra söndagsskolor här och söka skaffa dig en afskrift af förslaget till dess läsordning m. m.; men dels lärer väl en sådan framdeles kunna väntas i Tidskrift för Hemmet, dels anser jag det vore mycket bättre, att dina flickor gjorde ett besök hos mig, för att tillsammans med mina unga brorsdöttrar, hvilka från början deltagit i en af söndagsskolorna, taga reda på den enkla anordningen af detta slags skolväsende. Utan tvifvel skulle de sedan med lätthet och framgång kunna bringa sin egen skola till stånd. *Anna* skulle kunna gifva några särskilda sångtimmar i veckan och sålunda småningom bilda en liten kärntrupp af unga sångerskor, för att ge lif åt arbetet i skolan och i kyrkan bilda en välbehöflig motvigt mot den gamle klockarens falska driller. Föräldrarna skola komma och hemta barnen för att få höra de välsignade ungarne sjunga en psalm och en vacker visa. Husfolket skall smyga sig in i den upplysta skolsalen, och en vacker dag faller det kanske någon af dina unga hemkomna studenter eller agronomer in att pröfva sin talareförmåga och hålla ett improviserad föredrag för sällskapet. Än blir det kanske en berättelse ur svenska historien — än några drag ur folkära fosterlandsvänners lif — än något om traktens fornminnen, eller ur dess odlingshistoria — än åter skildras kanske något ur de alldagliga naturföremålens osynliga lif och verksamhet, åskådliggjordt genom planscher eller fria illustrationer på svarta taflan (ty en sådan måste skolan ha) hvarvid landtfolkets egen erfarenhet kan tagas i anspråk för att bestyrka eller mångfaldiga exempen. En annan gång gäller det måhända att visa nyttan af en god skola, och uppställa jemnförelser mellan den kunniga och den okunniga arbetarens

eller tjenarens lott, späckade med korta, karakteristiska skildringar ur verkligheten; och åter en annan gång skall man varna för vådan af att förakta sin egen samhällsklass, påpekande huru vi äro arbetare och tjenare alla, så vidt vi duga något till, och påminnande om det gamla ordspråket: bättre att vara den bästa i sin egen klass än den sämsta i en högre. Än skall man söka inskräpa några välbehöfliga sundhetsreglor och uppdraga i bjerta färger skilnaden mellan den trefnad, helsa och lycka, som vänta i ett snyggt och med omsorg ordnad hem, och den vantrefnad och ohelsa, som åtfölja det osnygga och vanvårdade. Man skall utkasta en teckning af några nya arbetarbostäder i grannskapet, hvilkas barn kanske stå der borta, glada och rödblommiga, och derbredvid uppdraga en af det gamla slaget, af hvars yngre innevånare äfven några representanter finnas, bleka, pussiga och liknöjda. Exempel torde äfven kunna anföras på nya, välbygda bostäder, som genom vanvård af husmödrarne förvandlats till osunda, och tvärtom. — En och annan dylik påstöt och man skall måhända kullkasta några redan ramlande statorp och stugor i trakten — en välgerning, för hvilken man skall hafva flickornas söndagsskola att tacka. Men du ler kanske åt mina vidtswäfvande förutsägelser, och jag återgår därför (utan att dock vilja återtaga någon enda utaf dem) till hvad, som omedelbart rör flickornas företag.

De och deras medlärarinnor skola snart finna, att deras lärjungar till stor del sakna den för hvarje qvinna så nödvändiga färdigheten i handarbeten, och komma så måhända att utvidga skolan med en syklass, räknande på biträde af dig och *B.* Dervid skola de möta den vanliga svårigheten af brist på arbetsmateriel och ledas på den tanken att låta barnen från hemmen medtaga af sina egna och den öfriga familjens söndriga plagg, (rentvättade naturligtvis) för att i skolan lära att laga dem. Och så skall måhända en af mina älskingsplaner — den af en *stopp- och lapp-skola* för fattiga flickor — komma till stånd der nere på landsbygden hos er, förr än här, der jag, i brist på tid och medel, ännu ej hunnit mer än tala om den. Belöningar skulle utdelas för de bäst stoppade strumpor, den bäst "botade" skjorta, den nättast lagade klädning eller förkläde, och så skulle den *bevarande* instinkten, som bland våra arbetskvinnor är på god väg att dö ut, genom barnen åter lefva upp och bli till välsignelse för denna

och kommande tider. Intresset för saken, en gång väckt, skulle snart sprida sig; man skulle följa exemplet på flere håll, man skulle stöta på skoldirektionerna, ruska på skolmästare och lärarinnor, och förfölja landstingsmännen, ända till dess man lyckades få ett anslag (såsom nyligen gifvits af Christianstads läns landsting) till inrättande af syskolor i förening med folkskolorna.

Det är i sanning svårt att säga hvar glädjen och gagnet af ett till utseendet dock så ringa företag, som den föreslagna söndagsskolan, skulle stanna. Allt medan jag språkat om saken hafva nya ljusa, vidsträckta utsigter öppnat sig för mina anande blickar, hvilka kanske skulle vara tillräckliga att komma tunga, mörknande ögon att klarna, att väcka en domnande lifslust och uppkalla på nytt den glada hägen för en nyttig verksamhet. En sådan slags sysselsättning är det just dina flickor behöfva, och jag är viss, att den skulle bli dem så mycket kärare, som den skulle komma dem att verka i deras faders anda, hvars vänliga och kloka omtanke för sina underhafvandes väl, jag med glädje erinrar mig. Men skulle nu något af mig öfversedt hinder möta, eller flickorna, tvärt emot min förmodan, ej känna sig dragna till det frivilliga lärarekallet, så se här ett annat förslag.

Deras far talade ofta om huru han, när åtskilliga andra större arbeten blifvit undangjorda vid gården, skulle låta lägga om och utvidga trädgården, samt förändra ängen och hagen deromkring till park. Hvar kunde nu finnas — — men, man ropar mig — det är mina brorsdöttrar, som vilja rådgöra om förklaringen af söndagsskolans nästa "veckospråk". Jag märker med häpnad att jag redan skrivit ett bref, så långt som två vanliga, och uppskjuter således till en annan gång planen N:o 2, hvilken dessutom alldeles icke är oförenlig med N:o 1. Att jag så vidlyftigt ingått i de praktiska detaljerna af mitt förslag, skall du, med ditt väsendtligen praktiska sinne, lätt förlåta, och icke tro mig vara känslolös för ditt eget bekymmer eller dina döttrars djupa sorg, ehuru jag mindre uppehållit mig vid tanken på den smärta, hvaraf J liden, än på utvägen att mildra den. Kanske kunde du, bland alla dina vänner, ej vända dig till någon, som varmare kan ömma för denna tärande saknad, som smyger sig med under de dagliga sysslorna, och åter sig in i hjertat, år efter år, under det handen flitigt sköter det mekaniska arbetet, och likasom syr fast en smärt-

full tanke i själen, med hvarje stygn hon fäster i sömnen. Kanske icke heller till någon, som i rikare mått erfarit välsignelsen af ett godt arbete, en verksamhet, som tar alla ens bästa krafter i anspråk, för hvilken man med glädje kan lefva, och verka och bedja — som förmår att lära en

'att man kan sörja och dock le,
kan blifva blind af tårar och dock se".

Kanske skulle du ej ha funnit någon villigare att erkänna, att det mellan oss och våra kära afidna finnes ett starkare, skönare, närmare band, än det af den aggande, namnlösa smärtan:

'Ja, att det finns ett band, som hvar minut
Emellan jord och himmel löper ut,
I allt hvad godt vi tänka eller göra
I allt hvad skönt vi läsa eller höra,
I allt hvad rent, som får sitt aftryck strax
I viljans klara stål, i känslans vax —
Ett band, som når dit ofvan utan hinder
Och själ med själ evinnerligt förbinder".

Med djupaste erfarenhet af denna sanning är det som jag framlagt för dig mitt förslag, hvilket jag för öfrigt skulle vilja lägga alla på hjertat, som hafva tid och krafter till öfverlopps. *Något godt att tänka och att göra*, det behöfva vi ju alla, och det finns också för alla, endast vi vilja uppsöka det. Har jag kunnat vara dig till minsta hjälp i detta sökande, skall det af hjertat glädja

Din trofasta vän

Karin.

P. S. Jag sänder en afskrift af den vackra minnesdikten af *Talis Qualis*, hvarur jag anført några ord, i tro att dess många sköna, tröstrika tankar skola vara eder välkomna.

Ja! Fanny var ett godt och älskvärdt barn,
I hemmets väf dess bästa inslagsgarn,
Ett lifligt solsken, när en dag vardt kulen,
Ett stilla månljus, när en qväll blef mulen,
En liten fé, till sinne och gestalt,
Som strödde perlor kring sig öfverallt,
En skön modell af 'barnslig tro och lydnad',
Sin ålders föresyn och husets prydnad.

Men hon på flyttning var ur denna verd,
 Det sågs på hennes tankars himmelsfärd,
 På hennes godhet, som ej såg till lönen,
 På hennes knäppta händer under bönen,
 På hennes känslas strömmande musik,
 På hennes drömmars hulda phantastik,
 På hennes öga med det blida tycket,
 Som var så stumt, men menade så mycket.

Nu är hon borttryckt — borttryckt i en blink
 Och detta utan att få ge en vink
 Åt dem, som hoppades på bot och läkning,
 Men nu få börja sorgens tideräkning.
 Och sångarn ser, då han hugsvala vill,
 Att ingen tröstgrund här räcker till:
 Hans enda utväg i en stund, som denna,
 Är att sitt lifs bestyrkta tro bekänna.

Den, som en hjertsorg haft; som stått emot
 En grämselse, som gnagt till lifvets rot;
 Den, som engång i grafvens mörker lade
 Det ljufvigaste solsken hemmet hade;
 Han kan bekänna, han, hvad tiden lagt
 För kraftig bot i sorgens egen makt,
 Och vittna, att ett bräckligt hjerta trotsar
 Den allmakt till och med, som döden låtsar.

Ty mellan hjertan finns ett sammanhang,
 Som ingen död och ingen graf betvang,
 En frändskap, som ej lösas kan, som blodets:
 Förtröstans; kärlekens och tålamodets!
 Som gör, att man kan sörja, ock dock le,
 Kan blifva blind af tårar ock dock se,
 Ja! kan i sina armar sluta inne
 En lifsvarm Verklighet — uti ett Minne.

Det blir till slut ett band, som hvar minut
 Emellan jord och himmel löper ut,
 I allt hvad skönt vi läsa eller höra,
 I allt hvad godt vi tänka eller göra,

I allt hvad rent, som får sitt aftryck strax
 I viljans klara stål och känslans vax:
 Ett band, som når ditofvan utan hinder
 Och själ med själ evinnerligt förbinder.

Vi ha så mycket, som vill hålla kvar
 Vårt väsen vid det timliga, som far,
 Till jorden tynger dagens vinst vårt inre,
 Blott vid förluster blir den tyngden mindre.
 Så blir förlusten, äfven den, en vinst,
 Som riktar hjertat, då man tror det minst —
 Och afsked af ett älskadt stoft betingar
 Ett kärare besök af hvita vingar.

XXXV. — HENRIK PESTALOZZI.

Vi hafva länge önskat meddela våra läsare en lefnadsteckning af den snillrike tänkare och ädle människovän, som lagt grunden till det rationella skolväsende, hvilket äfven vårt land, om ock sent omsider, börjat tillegna sig, och hvars varma nit för folkets uppfostran och bildning gifvit första impulsen till det intresse och den verksamhet för folkundervisningens befrämjande, som numera röjer sig inom alla länder med anspråk på någon högre odling. Det är derföre med nöje vi här införa följande biografiska skizz, lånad ur *English Womans Journal*.

Pestalozzi, folkets, de fattiges och värlösas vän, verkade blott gradvis, bröt sin egen bana, i afseende på förbättrandet af undervisningssättet så långsamt, att man knappt nog märker för hur mycket man har honom att tacka.

Hans tankar om uppfostran och undervisning äro så enkla, så naturliga, att vi svårigen kunna fatta, att verlden icke på egen hand förmått inhemta dem. Han gjorde skolan till ett hem och lärde mödrarne att göra hemmet till en skola.

Han började med att vinna barnets tillgifvenhet och förtroende, i stället för att tvinga ord och lexor på det overksammas förståndet. Han väckte först känslan och lärde sedan ordet; riktade barnets håg till det goda och gaf sedan föreskrifter.

Före hans tid voro skolorna i allmänhet icke stort bättre än tvångsanstalter; man hörde der endast befallningar och förbud; torra, tråkiga lexor inlärdes och upplästes. Kroppsligt straff var det enda medel, som begagnades att sporra den lättjefulla och injaga fruktan hos den sjelfsväldiga eller osannfärdiga. *Pestalozzi* öppnade barnens hjertan och förstånd — ja, äfven deras ögon och öron för verlden omkring dem, eller åtminstone för den lilla, dem närmast omgifvande verlden.

Hans namn torde vara bekant för många i samband med åskådningsundervisningen, och måhända tro de, att detta är allt, för hvilket vi stå i skuld hos honom. Men denna hans lära utgjorde endast en liten del af hans nya, naturliga method; ty medelst sina samtal och sina skrifter gjorde han det samma för barnens moraliska och religiösa uppfostran, som åskådningsundervisningen är ännad att uträtta i afseende på den intellektuella utvecklingen. Han bildade iakttagelseförmågan och lifvade begäret att göra det goda vid hvarje äfven för barnet lämpligt tillfälle.

Dock behöfde han sjelf alltför lång tid att trefva sig fram genom mörker och var af en alltför opraktisk natur att förmå tillämpa sin method på någon särskild gren af uppfostran, hvilken kunnat tjena till nyckel för dem, som önska en kort illustration af hans system. Han hade ingen af de egenskaper, som bilda den praktiske mannen, hvarföre också ingen, under någon längre tid bestående undervisningsanstalt, kan kallas hans, ej heller någon efter honom kvarvarande egentligen är att anse såsom hans skapelse. Hans ideella begrepp om förbättrandet af de fattiges och folkets vilkor voro så höga, att den verkliga verlden var alltför liten, men isynnerhet hans egen ofullkomlighet alltför stor för deras förverkligande. Men hans kärleksfulla och förtröstande hjerta, hans ungdomliga entusiasm öfvergaf honom aldrig; huru ofta än hans företag misslyckades, kastade han sig dock djerft in i nya, närhelst något tillfälle yppade sig, något fält tycktes lämpligt att uppodla. Hans åsikter hafva dock, om också blott småningom och omed-

vetet, kraftigt inverkat på sättet för ungdomens uppfostran och undervisning, såväl i hemmen som i skolan, och om läsaren vill kasta en blick på hans verksamma lif, skall han bäst lära inse hvad vi äro skyldige *Pestalozzi*.

Henrik Pestalozzi föddes i Zürich den 12 Januari 1746. Förföljde i kantonen Tessin, såsom anhängare af reformerta trosbekännelsen, hade hans förfäder flytt till denna tjugande ort, så ryktbar under de flesta skiften af Schweiziska historien för sitt framåtsträfvande och sitt intellektuella lif.

Då *Henrik* knappt var sex år gammal, dog hans fader, efterlemnande tre små barn att vårdas af en öm moder, biträdd af en trogen tjenarinna, som lofvat den döende fadren att icke öfvergifva hans hustru. Hon höll ock obrottsligt detta löfte och, delande alla den fattiga familjens försakelser, lättade hon den bekymrade modrens börda. Då barnen utan orsak ville springa omkring, brukade *Babeli*, så hette tjenarinnan, säga till dem: »Hvarför skolen J onödigtvis förstöra edra kläder och slita ut edra skor? Se hur träget er mor arbetar, för att kunna förskaffa er en god uppfostran och för er skull nekar sig hvarje nöje».

Den unge *Henrik* var alltid grannlaga, alltid känslig; han uppväxte till en värdig son af sin moder, samt var mäktig af varm ömhet och tillgifvenhet. Men han hade stundom anfall af själsfrånvaro och kunde då begå de största obetänksamheter; i sin klädsel var han vårdslös och behöfde ständiga påminnelser om sitt sätt att vara; en af sina ovanor rättade han aldrig — nemligen den att tugga på sina halsdukssnibbar, då han var fördjupad i tankar, och i en berättelse från hans senare år yttrar en vän: »Jag mötte honom, tuggande på sin halsdukssnibb; men de ord, med hvilka han tilltalade mig voro af den djupaste betydelse».

Det första året i skolan var honom en hård prøfvotid, så mycket mer som han saknade en faders kraftiga ledning. Med mycken möda lärde han sig skrifva, och skolmästaren ansåg honom icke i stånd att kunna förvärfva någon särdeles duglighet. De senare åren var han en af de bästa eleverna, dock kunde han stundom under anfall af tankspriddhet, göra värre misstag än den oskickligaste nybegynnare. Han fattade klart och snabbt allt som meddelades honom, men befanns alltid liknöjd och glömsk i fråga om formen.

Vid universitetet njöt han förmånen att erhålla undervisning af *Bodmer*, *Breitinger* och *Steinbrüchel*, hvilka förstodo att hos sina lärjungar ingjuta kärlek till fosterland, frihet och sjelfständighet samt förmåga af sjelfförsakelse. Hos *Pestalozzi* föll detta utsäde i god jord.

Alla sina ferier tillbragte han hos sin farfar, pastorn i Höngg, en by, pittoreskt belägen vid Limmat, Zürichersjöns utlopp. Den fromme och allvarlige gamle mannens inflytande på gossen var så stort, att denne ofta i senare år brukade säga: »om ett barn skall komma till sann fromhet, bör det tidigt lefva tillsammans med sanna christna». I Höngg lärde *Pestalozzi* känna och älska landtfolket; han kunde varmt deltaga i andras sorg och glädje och var därför älskad af alla. Då han var omkring fjorton år, smärtades han djupt af den orättvisa, hvarmed stadsinnevävarne behandlade landtfolket, hvilka senare vid denna tid lydde under de förra. Redan då gjorde han inom sig ett heligt löfte att en gång söka förhjelpa folket till dess rättigheter.

I afsigt att söka verka för det goda, önskade *Pestalozzi* blifva prest. Men hans första försök misslyckades: han förmodade icke inskränka sig inom ett begränsadt område — en församling tycktes vara ett alltför litet fält för hans verksamhet. Då vände han sin håg till lagfarenheten, i hopp att genom dess studium lättare finna tillfälle att lindra det tryckande i folkets belägenhet. Han studerade med ifver och satte sig oförskräckt upp emot en mängd missbruk, som begingos af magistratspersonerna; men för en så känslig natur som *Pestalozzis* var detta en mödosam och smärftfull tid. Han fann vägen alltför lång och invecklad, för att på densamma kunna hoppas vinna sitt hjertas önskan: att göra folket lyckligt. Under det han fortfor att göra sig förtrolig med alla dess behof och bekymmer, kom han till den öfvertygelsen att den verkliga källan till dess elände var att söka i den låga ståndpunkt, hvarpå det befann sig i afseende på sedlighet och bildning, och han utropade: »Jag har funnit det! Jag måste blifva skollärare!». Med alla sin själs krafter bemödade han sig nu att utforska hvad som erfordrades till förbättrande af folkets uppfostran.

Vid denna tidpunkt föll *Rousseaus Emile* i hans händer. Denna märkvärdiga bok, skriven i en af ytterligheter uppfylld

tid, hänvisade till andra ytterligheter såsom hjälpmedel. *Rousseau* önskade återinföra ett fullkomligt naturtillstånd, uppfostra sin *Emile* i ursprunglig enkelhet, skiljd från flärd och förvillelse, bannlysa alla böcker, emedan många sådana innehöllo villfarelser, och låta honom hemta lärdomar direkte från naturen. *Rousseau* lade också mycken vikt vid en harmonisk utveckling af själens och kroppens förmögenheter, — en lycklig förening mellan det theoretiska och det praktiska — och ansåg att de, som egnade sig åt intellektuellt arbete på samma gång borde förvärfva sig någon mekanisk färdighet, dels för att bibehålla jenvigten mellan själens och kroppens förmögenheter, dels för att hafva någon sysselsättning att taga sin tillflykt till, i händelse den förstnämnde icke skulle krönas med framgång.

Rousseaus grundtankar anslogo lifligt *Pestalozzi*, och från denna tid gingo alla hans bemödanden ut på att bilda hjertat och utveckla förståndet, genom de medel naturen sjelf har i beredskap för människan, hvarjemte han gjorde åtskilliga försök att förena praktisk undervisning i åkerbruk, handel och slöjder med intellektuel uppfostran. Men *Pestalozzis* mål stod högre än *Rousseaus* — hans sträfvande var att dana *goda christna*.

Hvad han framför allt åsyftade var att göra skolan angenäm för barnen, att umgås med dem som en öm fader, göra sig bekant med deras anlag och tycken, att vänja dem vid ordning och flit samt lära dem att egna full uppmärksamhet åt hvarje arbete, vare sig andligt eller kroppsligt.

Men han behöfde först uppfostra sig sjelf till det praktiska lefnadssätt, vid hvilket han önskade vänja sina landsmän, i den förhoppning att detta skulle blifva af stort gagn för fäderneslandet. Genom att sjelf arbeta såsom simpel dräng, lärde han sig sköta jorden. Efter ett års förlopp, använde han år 1768 alla sina små tillgångar till uppköpande af 100 tunnland jord af ringa värde, icke långt från det romantiskt belägna slottet Hapsburg. Sedan han ingått bolag med ett handelshus i Zürich, uppförde han der ett hus, som kallades Neuhof, vackert och kostsamt, men inredt på det mest opraktiska sätt. Ett försök af en hans granne att odla krapp på mager jord, hvilket kröntes med framgång, förde *Pestalozzi* på den tanken att göra detsamma; han lofvade sig mycken vinst deraf och hoppades isynnerhet att sålunda förskaffa

sig medel att utföra några af sina planer till folkets förkofran.

Emellertid lärde han känna *Anna Schultness*, dotter till en rik köpman. Oaktadt hans fattigdom, hans ofta vårdslöshade yttre och föga behagliga sätt samt den uppriktiga bekänneelse han afgaf, rörande sina fel och brister, älskade hon honom och sympatiserade med honom. Hennes föräldrar voro i början obenägna att låta henne förena sitt öde med en så opraktisk drömmares, men samtyckte slutligen, och år 1769 förde *Pestalozzi*, lycklig och förhoppningsfull, sin maka till sin nya bostad vid Neuhof. Följande rader ur hans första bref till henne böra icke här utelemnas:

»Jag vill icke ens omnämna allt det obehagliga i mina anletsdrag och i hela mitt yttre väsende. Hvar och en har sig detta nogsamnt bekant. Man tadlar mig för mitt springande hit och dit, och sannt är att det öfverallt finnes menniskor och ting, som intressera mig; men när och hvarhelst jag stannar, sker det dock alltid med afsigt att söka göra någonting gagneligt. Jag vet hur angenäm ensligheten kan vara, men framförallt värderar jag det husliga lifvets fröjder, och skulle vara glad, om jag mera kunde deltaga deri. Den tid är förbi, då jag hade vänner allestädes; dock ångrar jag icke att så en gång var, och att jag egnade mig åt dem. Jag kom derigenom i beröring med mina medmenniskor och skall nu skörda välsignelsen deraf. Jag är frisk och stark, och min läkare försäkrar mig, att jag icke har någon sjukdom att befara — det oaktadt hyser jag den föreställningen, att ert lif skall komma att räcka längre än mitt. Säkerligen misstager jag mig icke, då jag tror mig gå svåra och allvarsamma motgångar till mötes. Oförutsedda missöden kunna beröfva mig glädje och sinnesro. Jag känner mitt lands och mina vänners olyckor, som om de vore mina egna, och för att rädda fäderneslandet, vore jag lätteligen i stånd att glömma hustru och barn.

»Afgör nu, — så slutar han sitt bref, — ni känner hvare min svaghet, hvare min styrka består. Ni vet att mitt lynne lätt kan rubbas ur sin jennvigt; men om ni skulle finna för godt att gifva mig afslag, skall jag dock ega kraft nog att såsom förnuftig man och christen underkasta mig mitt öde. Jag älskar er af hela mitt hjerta och ser i er en förträfflig

maka och moder; efter allvarlig och mogen öfverläggning är jag förvissad om, att jag skall finna min sällhet med er, om ni kan finna er med mig».

Pestalozzi hade ingen framgång i sina landbruksexperimenter, han förstod icke att sköta penningar; bordslådan var den kassakista, ur hvilken hvar och en tog hvad han behöfde. Det Zürichska handelshuset fick kunskap om företagets osäkerhet, drog sig derutur med stor förlust och lemnade den olycklige mannen åt sitt öde. Ett annat företag, anläggandet af ett mejeri, misslyckades äfven: hela hans lilla förmögenhet hade nu åtgått och han hade råkat i skuld. I detta ytterliga trångmål inrättade han sitt hus till en skola för hemlösa tiggargarn, som han önskade kläda, föda och undervisa, rädda undan brott och elände, samt återskänka till staten såsom goda och nyttiga menniskor. Den ömhjertade philantropen trodde detta kunna försiggå utan kostnad. Barnen skulle, till sin egen förkofran, sjelfva förtjena sitt bröd, under förnuftig ledning. När vädret var vackert, skulle de arbeta i jorden, när det var regnigt, skulle de spinna eller väfva. Full af entusiasm kungjorde han planen till sitt företag; många ansågo honom förtryckt — andra sände honom rika gåfvor. Trasiga barn strömmade till från alla håll, och redan samma år öppnade han sin skola för femtio barn. Under det att dessa arbetade, lärde han och hans hustru dem att tala, sjunga, räkna, bedja och nyttja sina sinnen, bemödande sig att sålunda sprida ljus i deras förstånd och värme i deras hjertan.

Men *Pestalozzi* var alltför god att mäktat styra okynniga pojkar. Oordningar af alla slag uppstodo; han blef bedragen på alla sidor. Under fem års tid arbetade han emot hopade svårigheter, af hvilka den största låg hos honom sjelf, såsom han ock erkände i följande ord: "Gud har upplyst mig om, att Han icke finner behag i offer af omogen frukt och att menniskan tåligt måste afbida tiden och stunden. Mitt ideal af de fattiges undervisning innefattade att lära dem åkerbruk, slöjd och handel. Ännu i dag kan jag icke se något misstag deruti; men jag förmådde icke sätta mig tillräckligt in i alla de praktiska detaljerna. Jag var icke rik nog att kunna anlita dem, som varit i stånd att ersätta det bristande i min egen förmåga, därför hafva mina planer strandat. Jag förlorade mig i en hvirfvel af experimenter och begärde stora resultat deraf, innan

jag arbetat tillräckligt för att frambringa dem. Om jag gjort detta, skulle jag hafva vunnit mitt mål, men jag vann det ej, ty jag var det icke värd. Jag tillstodde kärleken till rätt och sanning inom mig att vidga sig till en passion, som dref mig omkring såsom en rö på lifvets vågor, hindrande mina afsigter från att taga fäste på säker botten och att finna den näring, som var nödvändig för deras framgång. Men djupa sanningar blefvo mig uppenbarade under mina oaffåtliga sträfvan den, och öfvertygelsen om riktigheten af mina åsigter var aldrig starkare inom mig, än när jag ej förmådde tillämpa dem. Mitt hjerta sträfvade alltid till samma mål, och mina egna olyckor kommo mig att än liffigare känna folkets olyckor och att inse källorna dertill, långt tydligare än om jag varit en person i lyckliga omständigheter."

År 1780 upplöstes skolan; detta var en god sak för den hårdt pröfvade mannen, som eljest, för ett ringa ändamål, skulle hafva bortslösat sina bästa krafter. Han hade vunnit erfarenhet, inhemtat åtskilligt rörande barnasinnets utveckling samt vidgat sina begrepp om rationell uppfostran. Men han var ofta utsatt för gyckel och misstyndningar; många af hans vänner blygdes för honom, hans kreditorer ansatte honom hårdt, hans hustru var allvarsamt sjuk, han sjelf och hans barn ledo hunger och köld! "Olycklige man", brukade folk säga, "han vill hjälpa andra, och kan icke hjälpa sig sjelf. Han är bestämmdt förryckt och kommer att sluta på dårhuset." *Lavater*, den store physionomisten, tycktes dock förstå honom och sade: "om jag vore monark, skulle jag rådfråga *Pestalozzi* i allt, som rörde landets befolkning och förbättrandet af dess ställning, men jag skulle aldrig lemna en enda skilling i hans händer."

I denna nödens och fattigdomens tid återkom *Pestalozzi* till Zürich. Många af hans vänner ansågo honom ohjelpig, då målaren *Füssli* (eller *Fuseli*, såsom han kallades i London, der han sedermera bosatte sig) af en lycklig händelse råkade upptäcka hans anlag för skriftställer. Styrelsen stod just då i begrepp att afskeda de gamle, skröplige väktarne vid stadens portar, för att i deras ställe antaga nackstyfva soldater med militärisk hållning. Många ogillade denna förändring, bland andra *Pestalozzi* och *Füssli*; den förstnämnde, skref en gång vid skämtsamt lynne ett pasquill häröfver på

en bit papper. Under ett samtal märkte *Füssli* detta papper, och genomläste detsamma, samt utropade derpå med förvåning: "Hvem har skrivit detta? Du *Pestalozzi*! Hvilka narrar hafva vi icke varit! Du måste *skrifva, skrifva böcker!* — du måste blifva författare; på sådant sätt skall du kunna samla penningar lika lätt som stenar."

Liksom uppvaknad ur en dröm stod *Pestalozzi*, med mun och ögon vidöppna; derpå sade han: "men betänk då hvad du råder mig till! Jag, som icke kan skrifva en enda rad, utan bockar! Jag, som ej haft bok i hand på sexton år!" Hans vän bad honom dock enständigt att försöka, och slutligen lofvade han göra det. "Ty vid den tiden", yttrade han sedermera, "skulle jag till och med kunnat blifva barberare, för att vinna uppehälle åt min hustru och mina barn".

Under någon tid var *Pestalozzi* mer än vanligt tankspridd: han gaf icke akt på någon af dem han mötte, talade sakta för sig sjelf, då han gick på gatorna och ropade högt under sina vandringar i skog och mark, alltjemt tuggande på sin hvita halsduk. Efter några veckors förlopp (år 1781), hade han en bok färdig: "*Lienhard och Gertrud*", en verklig folkets bok. Hvarken innehållet eller språket var ideelt: de voro resultat af hans egen erfarenhet; utan att veta det, hade han, under form af berättelse, skrivit en handbok för folkets uppfostran. Denna dramatiska novell, troget skildrande det Schweiziska bondfolkets belägenhet, blef så väl emottagen, att han fortsatte sitt skriftställereri ända till 1798. Ett af hans förnämsta arbeten är: "*En Eremit's aftonstunder*", en serie af aphorismer rörande uppfostran, som har mycken likhet med Comenii "*Didactica Magna*". Oaktadt allt hvad han på detta sätt förtjenade, förbättrades dock icke hans pekuniära omständigheter; dels emedan hans egendom vid Neuhof ådrog honom ständiga utgifter; dels emedan han icke förstod att taga vara på sina penningar.

Hans rykte var emellertid grundlagdt, och år 1798 kallades han af Schweiziska Direktorium till Stantz, hufvudorten i kantonen Unterwalden, för att taga vård om en mängd barn, hjälplösa offer för det förfärliga straff, som drabbat den upprioriska kantonen genom den derstädes förlagda franska arméen. Utan ett ögonblicks tvekan lemnade han sin familj och under en tid af fem månader var han ensam lärare och föreståndare för

åttio faderlösa gossar ur samhällets lägsta klasser; deras bostad var ett gammalt öfvergifvet kloster. Han hade inga böcker, ingen undervisningsmateriel, intet biträde af något slag, med undantag af en gammal hushållerska. Han erfor mycket motstånd från innevånarne i Stantz, som bekände sig till den Romersk-katolska läran, och voro afvigt sinnade mot den nya styrelsen; till och med de eländiga mödrarna förolämpade sina barns välgörare, och togo dem ifrån honom, sedan han födt, klädt och rentvagit dem.

Zschokke, en af hans trogna vänner, som vid denna tid var förordnad till pro-consul i Stantz, för att upprätthålla ordningen inom denna ödelagda ort, harmades öfver att se *Pestalozzi* betraktas endera såsom en narr eller såsom en hungrig äfventyrare; men han insåg tillika, att hans vän, genom sitt vårdslösa utseende, sjelf i viss mån gaf anledning till dylika omdömen. Han brukade ofta med egen hand borsta *Pestalozzis* rock samt släta ut hans halsduk eller väst. För att visa innevånarne att deras barns lärare icke var någon äfventyrare, gick han arm i arm med denne fram och tillbaka på allmänna platser, hvarvid de båda vännerna samtalade till ömsesidig undervisning och uppmuntran. *Pestalozzis* oegenlyttiga ömhet tillvann honom dock snart kärlek af de värnlösa barnen, för hvilka han, i sanning, var både husbonde och tjenare, fader och moder, vårdare och lärare, och slutligen lärde äfven föräldrarne att värdera honom, sedan de bevisat honom mycken otack och många oförrätter.

Till hans många nya planer i uppfostringsväg, hörde införandet af monitörer, äfvensom af förenadt talande och läsandet. Vid samma tid gjorde *Bell* försök med enahanda method i Indien, och *Lancaster* införde den i en skola i London. Det dröjde länge, innan någon regelbunden undervisning kunde komma till stånd; men *Pestalozzi* misströstade ej; steg för steg arbetade han i stillhet på att hos sina lärjungar väcka känslan för det goda och sköna. Inom kort lefde de tillsammans såsom bröder och systrar.

En af hans grundprinciper var: "Först känslan, sedan dess uttryck; först saken, sedan ordet". Han förklarade och moraliserade föga, men när tillfälle gafs att utså goda frön eller väcka ädla känslor, försummade han det aldrig. Otaliga prof på detta naturliga och säkra sätt att gå tillväga skulle

kunna förtäljas. De oundvikliga bestraffningar, hvilka han understundom nödgades utdela, verkade aldrig menligt på hans lärjungar, ty han stod ibland dem såsom en kärleksfull fader. De kunde aldrig misstyda hans gerningar, emedan de aldrig kunde missförstå hans hjerta. Hans samtal med barnen och det sätt, hvarpå han ledde dem från det ena ämnet till det andra, äro i högsta grad hänförande och skulle kunna fylla många sidor. Han tänkte mindre på att inplanta kunskaper, än på att stärka hjertats och förståndets krafter. Han tyckte om att se barnen på samma gång mekaniskt och andligt sysselsatta, betraktande detta såsom en förberedelse till tusen fall i lifvet, då uppmärksamheten måste delas, utan att derföre minskas.

Vid ett tillfälle, då några fattiga emigranter tillbragt natten i barnhemmet, lade en af dem, vid afskedstagandet, en thaler i *Pestalozzis* hand; den senare ropade genast på barnen, sägande till dem: "Dessa män veta icke hvar de skola finna ett skydd för morgondagen och likväl gifva de i sitt eget armod, kommen och tacken dem".

Då Altorf 1799 uppbrändes, sammankallade *Pestalozzi* sina skyddslingar och sade: "Måhända befinna sig i detta ögonblick ett hundradetal barn utan husrum, föda och kläder, skola vi taga tjugu af dem bland oss"? "Ack ja!" utropade de alla, skrikande af glädje. "Men då måsten J arbeta mera och fån nöja er med mindre föda". Han föreställde dem eftertryckligt alla de svårigheter, som skulle komma att drabba dem sjelfva; det oaktadt beslöto de, att låta andra få del af de väl-signelser de sjelfva åtnjöto.

Ofta, då de voro fullkomligt stilla, brukade han med ett vänligt leende fråga dem: "Är det icke lättare att vara goda och förståndiga, då J ären stilla, mina älskade barn, än då J fören oväsen". När de omfamnade honom och kallade honom fader, sade han understundom: "Barn, kunnen J bedraga eder fader? Är det rätt att kyssa mig och sedan bakom min rygg göra sådant som bedröfvar mig?" Då de talade om landets olyckor, derunder erkännande sin egen lycka, sade han till dem: "Är icke Gud god, som skapat människohjertat så medlidsamt. Skullen J icke vilja blifva mycket goda, så att J ock blefven i stånd att hjälpa de olyckliga".

Rörande sitt vistande i Stantz, skrifver han år 1801: "Jag såg folkets elände för mina ögon, såsom ett gränslöst träsk och vadade genom dess dy, tills jag lärt känna källorna till dess vatten, orsakerna till stillaständet och möjligheten till dess ledning. Jag vistades många år bland tiggares barn, och lefde sjelf som en tiggare, på det jag skulle kunna lära tiggare att lefva som män.

"Jag kunde ej kalla mina elever i Stantz lärjungar: de voro krafter, uppvaknade ur sömnen. Jag hade velat intränga i bergens doldaste gömmor, för att nå mitt mål, och var lycklig att finna en plats sådan som Stantz. Men föreställen er min belägenhet! — ensam superintendent, kassaföreståndare, uppappare och till och med piga för alla slags göromål, i ett ofulländadt hus, ibland sjukdom och under helt och hållet nya förhållanden. Barnens antal uppgick till 80, alla af olika åldrar, en del med stora anspråk, en del tiggare, de flesta ytterligt okunniga. Hvilket arbete att undervisa dem! jag vågade dock försöket.

"Alldenstund jag var utan hjälp, uttänkte jag ett sätt att lära flere på en gång. Jag lät barnen undervisa hvarandra; och det var glädjande att se, hur kärleksfullt de togo vård om dem, som öfverlemnades åt deras omsorger. Jag kände tydligt att folkets förädling icke är någon dröm; jag ville lägga vården derom i mödrarnas och barnens händer, i de menlösas händer; så skulle den illasinnade bringas till tystnad, och icke mera säga: det är blott en dröm. . .

"Som barnen voro fullkomligt okunniga, till och med i de första lärdomsgrunderna, nödgades jag uppehålla mig länge vid hvarje särskildt föremål. Detta kom mig att inse huru själens krafter växa, då man grundligt lär sig något, hur ringa det än må vara; jag iakttog den känsla af tillfredsställelse, som uppkommer genom medvetandet af fulländning, äfven i dess första stadium. Jag insåg sambandet mellan grundelementerna inom hvarje kunskapsgren och dess fullkomligaste utveckling, samt varseblef de bottenlösa svalg, som åstadkommas i händelse någon af de första grunderna blifvit ofullkomligt uppfattad af barnets förstånd.

"Uppfostran är ingenting annat än konsten att bispringa naturen i dess bemödanden att utveckla sig".

Under fem månaders tid arbetade *Pestalozzi* outtröttligt — städse kämpande mot svårigheter, men också städse fröjdande sig åt äfven den minsta framgång. Hans oerhörda ansträngningar voro nära att bringa honom i grafven, då åtskilliga med kriget förenade omständigheter tvungo honom att upplösa skolan. Fransmännen inryckte ånyo i Stantz, och de faderlösas fristad förvandlades till sjukhus; den gode mannen nödgades skingra barnen, hvilka alla snyftade och greto, då de togo afsked af fader *Pestalozzi*. På nytt hördes gäckeri från alla håll; till och med hans vän sade: "5 månader låter han oss tro att han kan arbeta, men den sjette tröttnar han; vi kunde hafva vetat detta förut. Han kan ej göra någonting grundligt, och är helt och hållet oduglig". Ett besynnerligt samtal, rörande *Pestalozzi* och ofvannämnde nödtvungna förändring, har blifvit förvaradt i minnet; det visar huru föga man sökte göra sig underrättad om sakens verkliga förhållande.

A. "Har ni sett hur eländig han ser ut"?

B. "Ja, jag beklagar den stackars uslingen".

A. "Så gör äfven jag, men han är ohjelpig; om han också då och då sprider ett sken omkring sig såsom förstode han någonting, är dock i nästa ögonblick alltsammans mörker, och ser man nogare efter, har han endast svedt sig sjelf".

B. "Gud gifve han brännt upp sig; det finnes ingen hjälp för honom, förrän han blir förvandlad till aska".

Sådant tal blef hans belöning i Stantz, och likväl var han djupt bedröfvad vid skiljsmessen derifrån, samt någon tid ganska sjuk; men knappt var han tillfrisknad, förrän han tog det mer än någonsin fasta beslutet att ånyo bli skollärare, och att göra bruk af all sin under det förflutna vunna erfarenhet. Han erhöll plats såsom lärare i Burgdorf i kantonen Bern. Äfven der voro föräldrarna i början missnöjda och sade: "Våra barn lära ingenting i skolan, icke ens katekesen. Vi kunna sjelfva bibringa dem lika mycket som de lära i skolan". Sådana yttranden gladdo dock nästan *Pestalozzi*; de bevisade honom, att han vunnit ett af sina förnämsta syftemål, nemligen införandet af en mera naturenlig barnauppfostran.

Efter en tidrymd af åtta månader hölls en examen i närvaro af distriktets inspektörer, hvilka voro högelingen belåtna och öfvertygade, att barnens själsförmögenheter verkligen blifvit utvecklade. Olyckligtvis tvangs den nitiske läraren af sjukdom att efter ett års förlopp upphöra med den lofvande skolan; men i Burgdorf hade han dock gjort bekantskap med en likstämig själ. *Krüsi*, också en man, som af naturen sjelf tycktes bestämd till lärare, hade varit skolmästare i Appenzell; året 1799 hade beröfvat tjuguatta barn deras fäder och, enär landet var för fattigt att underhålla dem, hade *Krüsi* emigrerat tillika med barnen och nedsatt sig i Burgdorf. *Pestalozzi* hade någon tid förut sökt erhålla hjälp af den Schweiziska styrelsen till inrättande af en undervisningsanstalt, ett företag, som han ansåg vara af nationell vigt. År 1800 upplät styrelsen åt honom det gamla slottet i Burgdorf, men detta var i dåligt skick och förbättringar voro nödvändiga; inga möbler eller husgeråd funnos och styrelsen lemnade icke tillräcklig hjälp. Hvad var att göra? *Pestalozzi*, fattig och skuldsatt, vände sig till de rikare föräldrarna till de barn, hvilka voro honom lofvade såsom disciplar, och de betalade välvilligt på förhand. Han tog *Krüsi* med sina faderlösa barn till slottet, och de arbetade samfäldt. Flera lärjungar anförtroddes i deras vård, och oaktadt fortfarande pekuniära svårigheter, arbetade de likväl slutligen med framgång, biträdda af tre andra lärare. Barnen voro träget sysselsatta. De måste betjena sig sjelfva, hvarförutom de hade mycket att lära, såsom språklära, arithmetik, geometri, ritning, sång och gymnastiska öfningar. Men glädtighet och hjertlig tillgifvenhet rådde ibland dem, och hela läroverket genomgicks af en sannt christlig anda. *Pestalozzi* bad innerligt tillsammans med sina lärjungar morgon och afton och uppmanade dem ofta att bedja ur sina egna hjertan. Hans religionsundervisning väddjade icke endast till minnet, den talade till hjertat och utöfvade sitt inflytande på det dagliga lifvet.

Efter många år af mödosamma forskningar stod slutligen den bästa undervisningsmetoden klar för *Pestalozzi*, och år 1801 skref han sin bok: "*Huru Gertrud undervisar sina barn*", hvilken bland annat innehåller följande åsigtter och grundsatser:

"Grunderna för uppfostran böra ej uppgöras efter djupsinniga beräkningar, de måste härledas ur naturen.

"Det finnes en lefvande utvecklingsprincip i människosjälen.

"Uppfostrans stora värf är att röja hinder ur vägen.

"Det finnes slumrande krafter hos menniskan, hvilka måste väckas.

"Förståndets utveckling börjar med intryck på sinnen; slutföljden blir begrepp och sjelftillit.

"För uppnående af sjelftillit fordras verksamhet.

"Praktisk skicklighet beror mer af själens och kroppens styrka än af kunskaper.

"Gudsfruktan åstadkommes icke genom inlärande af katekes och bibelspråk; grundvalen till densamma måste läggas af en from moder och en ädel fader.

"All uppfostran måste börja vid barnets födelse; den ligger hufvudsakligast i modrens händer.

"Det är af vigt att kretsen för barnens iakttagelseförmåga allt mer och mer vidgas. De böra lära mycket före stafning och läsning. Det vore oförnuftigt att lära ett barn läsa, innan det kan tala, men tag er väl till vara för att låta det tala om saker, om hvilka det endast har orediga begrepp. Att vänja barnet vid att uttrycka sig väl om saker, som det fullkomligt känner, skall visa sig blifva ett kraftigt motgift mot ytligt och inbilskt tal, umgängeslivets förbannelse. Omätliga svalg uppkomma af bristfälliga kunskaper.

"Barnet måste tidigt vänjas vid försakelse och sjelfbeherrskning; dessa i förening skänka en styrka, utan hvilken menniskan aldrig kan finna någon sällhet i livets hvirvel".

Men det vore skada att lösrycka flera satser från denna förträffliga bok, som är full af en varm, enkel och sann känsla, hvilken inga utdrag, inga tolkningar förmå återgifva. Han tecknar skönt förhållandet emellan mor och barn; utvecklar klart att i detta förhållande ligga fröen till de flesta dygder; att af kärleken till henne, som vi se från vår spädate ålder, födes kärleken till Honom, som vi icke kunna se med våra kroppsliga ögon. Jag kan icke afhålla mig från att meddela ännu några utdrag:

"Modrens kärlek stillar barnets första begär och lockar fram dess kärlek; snart derefter utvecklar sig fruktan. Modrens smekningar stillar denna fruktan; häraf uppstår föreningen mellan kärlek och förtroende samt utvecklingen af tacksamhetens första frön. Naturen låter ej rubba sin gång genom ett uppretadt barns vrede; barnet slår träd och stenar, de göra ej motstånd och barnet upphör att slå. På samma sätt bör äfven modren vara orubblig mot dess vrede; barnet väsnas och skriker, hon förblir orubblig; det

upphör, det vänjer sig att underkasta sig hennes vilja — lyd-
dens första frön äro utvecklade. Lydnad, kärlek, tacksamhet
och förtroende i förening uppväcka samvetet: den första lilla skym-
ten af känslan, att det är orätt att vredgas mot den kärleksfulla
modren, den första dunkla insigten af, att modren icke är till en-
dast för barnets skull, att världen icke är skapad endast för det,
skall inom kort följas af en annan känsla, den, att barnet icke
heller är till endast för sin egen skull. — Sålunda utvecklas de
första begreppen om pligt och rätt.

"Den späda brodden af kärlek, förtroende och tacksamhet
tillväxer snart. Barnet igenkänner modrens steg, det ler mot
hennes skugga; det älskar den, som liknar henne; det ler mot
en hvar; det älskar den, som dess moder älskar; sålunda ut-
vecklas kärleken till nästan.

"Jag tror på min moder, hennes hjerta visade mig Gud; Gud
är min moders Gud, Han är mitt hjertas Gud, liksom Han är hen-
nes hjertas Gud. Moder, du visade mig Gud i dina befallningar
och jag fann Honom i min lydnad.

"Moder, om jag älskar dig, älskar jag Gud, och min pligt
är mitt högsta goda. Moder, om jag glömmet dig, glömmet jag
Gud, och den olycklige finner icke längre ro i mina armar, jag
kan icke längre vara en tröst för den lidande. Moder och lyd-
nad, Gud och pligt äro ett; Guds vilja och det ädlaste, det bästa
jag kan utföra äro såsom en och samma lag för mig; jag lefver
icke för mig allena, jag förlorar mig i kretsen af mina likar, min
Guds barn, och sålunda lefver jag icke nu längre för mig sjelf,
utan i Honom, som har omslutit mig, såsom med en moders ar-
mar och med en faders hand höjt mig öfver jordlifvets bekymmer
upp till Sin oförgängliga kärlek".

Flera af de i denna bok uttryckta åsigterna hafva små-
ningom spridt sig, och fastän de äro så enkla, att många, isyn-
nerhet mödrar, kunna förvärfva sig dem utan biträde, fastän en-
dast få veta, att *Pestalozzi* först öppnade vägen för dem, kan
det dock sägas, att han medelst dem krossat den gamla, kalla,
själlösa undervisnings- och uppfostringsmetoden, och derföre rätt-
visligen blifvit kallad: "*Den nya skolans Fader*", eller helt enkelt
"*Fader Pestalozzi*", en benämning, som gör honom kär för många
Schweiziska barn, innan de ännu veta i hvad skuld de stå till
honom.

Författaren till: "*Huru Gertrud undervisar sina barn*", lockade ofta fremlingar till Burgdorf; många stannade der i veckor och månader för att rådfråga *Pestalozzi* och hans medbröder, och vid återkomsten till sina hemorter, införde de i skolorna derstädes hvad de sett och lärt.

Men följderna af Franska revolutionen skulle ännu en gång störande ingripa i hans verksamhet; slottet i Burgdorf anvisades till residens åt hufvudmannen för den förändrade styrelsen i Bern; i stället blef det gamla klostret Munchenbuchsee upplåtet åt *Pestalozzi* och hans lärjungar. Der upptog han 1802 till medhjelpare *de Fellenberg*, en förträfflig lärare, som hyste liknande åsikter om uppfostran, men detta kompaniskap utföll dock icke lyckligt; de begge människors verksamhet var af allt för skiljaktig beskaffenhet och år 1805 skiljde sig *Pestalozzi* med några få lärare och åtta lärjungar från honom samt begaf sig till Yferten eller Yverdon i Kantonen de Vaud. I medelpunkten af denna gamla Romerska stad reser sig ett fyrkantigt slott med en rymlig borggård och ett stort rundt torn i hvarje hörn; till denna boning förflyttade *Pestalozzi* sin skola. Skolan bytte helt och hållet om karakter; den utgjordes icke längre af tiggarebarn såsom vid Neuhof, eller af faderlösa såsom i Stantz, eller af fattigmans barn såsom i Burgdorf: den förvandlades till ett institut för den rike och förmögne. Undervisning i alla kunskapsgrenar meddelades, lärjungar från alla nationer infunno sig, vetenskapsmän och lärare, konungar och prinsar önskade taga kännedom om det *Pestalozziska* systemet: der funnos ofta 200 lärjungar, 50 lärare och biträden, samt en stor mängd besökande. Institutet blef, för att begagna en eulogists ord: "*En Europeisk undervisningsanstalt för lärare och uppfostrare*".

Bland andra infann sig *Friedrich Fröbel* från Eisenach (då en ung, entusiastisk lärare), för att tillbringa några månader i Yverdon med sin discipel, undervisande denne på de vanliga skoltimmarna, och tillbringande sina lediga stunder med att åhöra *Pestalozzi* och samtala med honom. Och så väl begrundade *Fröbel* sin mästares lärdomar, under den tid af nära ett halft sekel, som han var sysselsatt med folkskolorna i sitt fädernesland Thüringen, att han mot slutet af sitt verksamma lif uppställde ett system för småbarnskolor i sann *Pestalozzisk* anda. Han kallade dem barnträdgårdar (Kindergärten) för att redan i sjelfva namnet påpeka det naturliga i att behandla hvarje liten uppväxande va-

relse såsom en planta, låtande den fritt utveckla sig under kärleksfull och förnuftig ledning. Olyckligtvis har *Fröbel* funnit ett stort antal beundrare, som mera vinnlagt sig om att antaga hans method än hans grundsatser, hvarför också många barnträdgårdar finnas, i hvilka ej ett spår af den store mästarens grundtanke kan skönjas.

Pestalozzi tyckte alltid om att se fremlingar; ty han hoppades att genom dem, hvilka af intresse för hans skola besökte honom, utsädet till en bättre uppfostran skulle kunna spridas vidt omkring. Då Furst *Estherhazy* anlände, var *Pestalozzis* förnämsta hopp att denne, inseende att samma krafter vore nedlagda hos den fattige som hos den rike, skulle inrätta skolor i Ungern och Österrike, samt upphäfva lifegenskapen. Han var högeligen lifvad af besöket, och framkallade en af sina bästa lärare att examinera några lärjungar i furstens närvaro, föreställande den förstnämnde med följande ord: "Denne unge man kom för femton år sedan från Appenzell; han har blifvit uppfostrad på ett fritt och tvångslöst sätt, han är nu en sjelfständig lärare och bättre än jag i stånd att visa er hvad vi förmå". Förhöret varade en timma, hvarefter fursten afreste, sedan han uttryckt sitt nöje och sin tillfredsställelse. "Han är fullkomligt öfverbevisad och jag är säker på, att han kommer att inrätta skolor på sina egendomar", sade den ädle entusiast.

År 1814 hotades anstalten af en ny rubbning. Österrikarne och Ryssarne voro på väg att förvandla slottet i Yverdon till sjukhus; magistraten skref en böneskrift till Kejsar *Alexander*, som för tillfället uppehöll sig i Basel, bedjande honom skona denna institution. *Pestalozzi*, nitisk för sakens framgång, for sjelf för att öfverlemnna petitionen. Utanför stadsporten mötte han en tiggare; han söker i sin ficka efter någonting att gifva honom; den är tom — hvad är att göra? Han lossar sina silfverskospännen, räcker dem åt tiggaren och hopfäster sina skor med några grässtrån. Sålunda utrustad inställer han sig hos kejsaren; han glömmet hvarför han kommit. Det stora ryska riket med dess millioner lifegna framställer sig för hans inre blick; han ser slafvarne törsta efter upplysning och frihet; ifrigt utvecklande sina begrepp om människans rättigheter och van att tala ansigte mot ansigte, träder han kejsaren allt närmare. *Alexander* drager sig tillbaka — *Pestalozzi* följer efter, tills de komma till andra hörnet af rummet — ingen undflykt för kejsaren. *Pesta-*

lozzi, fortfarande att tala med samma värme, är nära att fatta tag i honom. Kejsaren stöter honom tillbaka. Återkommen till besinning af sin ställning, fattar *Pestalozzi* kejsarens hand, som han kysser. Den mäktige herrskaren blir rörd och omfamnar hjertligt skolmästaren. Nu först kommer *Pestalozzi* ihåg sitt ärende och framlemnar sin ansökan. Kejsaren beviljar den, och slottet i Yverdon undgår att blifva förvandladt till hospital.

Året 1815 var ett bekymmersamt år för vår stackars vän. Bristen på praktisk förmåga hos honom sjelf, föranledde honom att anförtro en del af styrelsen åt en eller annan af sina biträden; detta gaf anledning till missämja och afund bland dessa, hvilket visade sig hafva ett menligt inflytande på institutets bestånd och störde dess vördnadsvärde stiftares lugn; *Pestalozzi* måste lida den förödmjukelsen att se sitt företag gå under och sjelf stå vanmäktig vid styret. Han kände att den kärlek, som utgjort skolans grundval, hade flytt från dem.

Vid denna bedröfliga tidpunkt förlorade han sin trogna maka, som i 45 år stått vid hans sida, i sorg och glädje, i storm och solsken. Med varmt deltagande hade hon följt alla hans planer och företag; hennes råd och tröst, hennes kärlek och trohet hade aldrig svikit honom; saktmodig, anspråkslös och kärleksfull, hade hon varit hans skyddande engel. Liksom i sina unga dagar hade han fortfarande trott, att hon skulle öfverleva honom, men Gud hade beslutit annorlunda. Att förlora sitt hjertas krona vid sjuttio års ålder — vid en tid, då han mer än någonsin hade behof af hennes vård och inflytande — var ett hårdt slag. Hela familjen sörjde djupt. Hon begrofs under tvenne höga lindar i slottets trädgård. Åratal derefter träffades den åldrige mannen ännu ofta under dagens lopp vid sin trofasta följeslagerskas graf. Stundom hände äfven att han, om natten, då alla voro försänkta i sömn, steg upp för att gjuta bittra tårar på hennes graf, likt ett barn, som förlorat sin moder.

Icke ens denna smärtsamma förlust mäktade återställa friden bland den hårdt pröfvade mannens medhjelpare. Deras oenighet tilltog allt mer och mer och en skiljsmessa blef oundviklig: de hade blifvit alltför sjelfständiga, hvar och en inom sitt område, för att längre kunna arbeta tillsammans. Tolf af de yppersta lärarne lemnade skolan 1816; likaledes *Krüsi*, och, ett år senare, äfven *Niederer*, hvilken från 1805 varit en den mest tillgifna vän. Hur smärtsam än denna skiljsmessa var, så var den dock

nödvändig för spridandet af *Pestalozzis* idéer; de flesta af lärarne fortsatte sin verksamhet på andra orter.

Dessa förändringar förorsakade den varmhjertade, gamle mannen oerhörda lidanden; hans helsa försvagades och han fördes till Juras höjder, hvarest han tycktes åter lefva upp och samlade styrka till förnyad verksamhet. Han föranstaltade en ny upplaga af alla sina skrifter, bland hvilka funnos många läroböcker. Härigenom hoppades han erhålla medel till utförande af en älsklingsplan: inrättandet af ett fattighus. Han inbjöd till subskription för detta ändamål: Kejsaren af Ryssland bidrog med 5000 rubel; Konungen af Preussen med 400 thaler; Konungen af Bayern med 700 gulden. *Pestalozzi* var på nytt lycklig. 1818, på årsdagen af sin födelsedag, sammankallade han sin familj och meddelade dem i ett rörande tal sin önskan, att räntan af 50,000 francs skulle användas i första rummet till en läroanstalt för folkskolelärare och dernäst till oafslåtliga forskningar, rörande de grundsatser, hvilka borde följas, på det undervisningen bäst kunde lämpas för folkets behof.

I byn Clindy, nära Yverdon, öppnade den outtröttlige läraren återigen en skola för 12 fattiga gossar. Dessa skulle uppfostras till lärare för fattigmans barn; men snart lemnades tillträde åt en rikare klass; latin, engelska m. m. begynte läras; skolan urartade och upphörde 1825. Denna sista motgång var nära att krossa den stackars gamle mannens hjerta; han längtade att få lemna Yverdon och tillbringa sina sista dagar vid Neuhof, der han börjat sin mödosamma bana. Der mottogs han i sin sons sons familj och landtlivets lugn beredde honom ännu många njutningsrika stunder. Han tyckte om att samspråka med de äldre bland landtfolket och att undervisa de unga, och många personer i denna trakt tala ännu i dag med strålande ögon om Fader *Pestalozzi*.

Den 3:dje Maj 1825 var han närvarande vid ett af det Schweiziska samfundets möten. Medlemmarne häraf mottogo honom med tillgifvenhet och vördnad och bådo honom blifva deras president för det kommande året. Med rördt hjerta och darrande stämma sade han: "Om Gud förunnar mig ännu ett år, vill jag tala till er ur djupet af mitt hjerta om vårt fädernesland och om uppfostran - de stora föremål, åt hvilka jag egnat mitt lif". Detta var en lycklig dag för *Pestalozzi*. Vid middagen fattade han ett glas och föreslog en skål "för det samfund, som icke sönderbry-

ter det krossade röret eller utsläcker den rykande vecken". Äfven följande år uppträdde han bland dem och talade med värma och sanning om fäderneslandets behof. Ännu en gång visade han sig för allmänheten mot slutet af år 1826 och talade då om de enklaste sätten att uppfostra barnen i hemmet, och, när han talade om de späda, höjde han sitt hufvud och sin röst, och hans ansigte sken såsom förklaradt.

Hemma, hos sin sonson, skref han dag och natt, skildrande sitt lif i tvenne arbeten: "*Svanens dödssång*" och "*Mina lefnadsöden*". I dessa verk granskar han sina mångfaldiga företag i uppfostringsväg och söker att utröna orsakerna till deras misslyckande.

Ännu ett missöde var likväl förbehållet åt hans sista dagar. En broschyr utkom, full af smädelser mot honom — detta blef hans dödsstöt; från denna stund hade han ingen ro, och han skref mycket för att gifva luft åt sina känslor. Stundom märkte han icke, att bläcket var slut i hans penna, utan fortfor att skriva under feberaktig spänning. Ett af de vid denna tid skrifna fragmenterna innehåller följande ord: "Jag lider djupt, icke för min egen skull, men af att se mitt arbete hånadt och föraktadt, att se *det* trampadt under fötterna, som jag anser heligt och för hvilket jag har kämpat under en lång lefnad, full af bekymmer. Döden är icke svår, jag gläder mig åt att få dö; jag är trött, jag skall tycka om att få komma till ro. Men att hafva lefvat, att hafva offrat allt och vunnit intet, att hafva lidit och se allt försvinna med mig i grafven. Detta är hårdt. Och mitt stackars folk, mitt förtryckta, föraktade folk. Liksom jag, skolen J blifva öfvergifna. De rike i sitt öfverflöd tänka icke på er, det dröjer länge innan de komma på den tanken att inbjuda edra själar till sina högtider och att försöka bilda er till menniskor".

Då hans dödsstund nalkades, sade han till sina vänner: "Jag förlåter mina fiender; må de finna frid, när jag nu ingår i den eviga friden. Gerna hade jag velat lefva sex veckor till, för att sluta mina sista arbeten; dock tackar jag Försynen, som kallar mig hädan. Och J, mine älskade, varen vid godt mod och söken eder sällhet inom hemmets lugna krets". Den 16 Februari 1827 fördes han till Biagg för att vara nära läkare; men emot klockan 8 följande morgon afsomnade han lugnt och fridfullt i sitt 82:dra år. Begrafningen var enkel, men allvarlig och högtidlig. Skol-

lärare buro kistan; många skolbarn och lärare från de närgränsande trakterna, äfvensom andra personer, slöto sig till tåget.

*

*

*

Vi afsluta vår teckning af denne märkvärdige man med följande träffande karakteristik, hemtad ur *Encyclopædia Britannica*:

"Det personliga inflytande denne store och ädle man utöfvat är särdeles anmärkningsvärdt. Hans ande har genomträngt hela generationer af lärare inom hans fädernesland, och hans åsichter hafva dessutom, genom enskilda lärjungar, blifvit spridda vida omkring i den civiliserade världen. Hans enthusiastiska kärlek till barnen, det hängifna nit, hvarmed han sökte befordra, ej blott sina landsmäns, utan ock hela mensklighetens intressen; hans aldrig vacklande tro på uppfostrans förmåga att ombilda samhällets lägre klasser, det osvikliga mod, hvarmed han uppfordrade regenter och alla andra maktegende att åtaga sig den heliga pligten att stifta mer sannt christliga barmhertighetsinrättningar för de fattiga än arbetshuset eller fängelset; och framförallt den kraftfulla ihärdighet, med hvilken han, utan att någonsin förlora sitt mål ur sigte, fullföljde sitt verk, under ett långt, ofta af olyckan hemsökt lif — dessa drag af hans karakter framkalla vår uppriktiga beundran och ställa *Pestalozzi* i det främsta ledet af utmärkte philantroper.

Pestalozzi tillhör den moderna eller realistiska skolan, hvars egentliga syfte är tvåfaldigt. Beträffande undervisningsämnena önskar den låta Romarnes och Grekernes språk, jemte deras litteratur, undanträngas af modersmålet och praktisk kunskap; i afseende på undervisningssättet, vilja de låta den syntetiska och demonstrativa metoden träda i den analytiska och experimentellas ställe. Denna skolas mest framstående anhängare voro före *Pestalozzi*: *Rousseau*, *Locke* och *Comenius*. Dess ursprung förråder tydligt inflytandet af *Bacons* filosofiska system.

I likhet med Lord *Bacon* gjorde *Pestalozzi* föga i fråga om den praktiska tillämpningen af sina egna principer. Några af hans försök att lämpa dem för särskilda grenar af undervisningen stå till dessa i en besynnerlig motsägelse.

Men *han* har röjt vägen, och talrika efterföljare från skiljda länder hafva genomdrifvit hans principer med afseende på enskildheterna. Det *Pestalozziska* räknesättet infördes redan för länge sedan i Dublins mönsterskolor. En sammandragen handbok deröfver utgafs 1844 till bruk för Storbritanniens lärare. Åskåd-

ningsläran, hvarmed sammanhänger kunskapen om i dagliga lifvet förekommande saker, tillhör *Pestalozzis* method. Klassundervisningen i statens skolor, många böcker utgifna af "*the Council of Education*" röja den store mästarens ande, och vi skörda i rikaste mått frukten af hans arbete uti vårt lands talrika slöjdskolor och förbättringsanstalter.

"Tyvärr har sanningen af *Pestalozzis* maxim, att menniskoanden villigare griper efter det konkreta än det abstrakta, erhållit en märkvärdig bekräftelse genom den villighet, med hvilken hans beundrare tillegnat sig hans metoder, till och med då de stå i strid med hans grundsatser. Det är endast alltför sannt, att lärare, i likhet med andra dödliga, äro mer benägna att antaga gifna läroplaner än att consequent handla efter bestämda grundsatser".

Måtte allt flera och flera medlemmar af det stora läraresamfundet blifva genomträngda af denne högsinnade mans kärleksfulla och oegennyttiga ande, och må de, som icke kunna finna något högre i sitt kall än ett medel till uppehälle, afhålla sig från att beträda området af en helgedom, vid hvars altare män, sådana som Fader *Pestalozzi*, nedlagt sina offer.

XXXVI. — RÖSTER FRÅN OSTINDIEN.

I detta land, hvilket vi från barndomen lärt oss att anse som ett af de herrligaste och fruktbaraste på jorden, ett förlofvadt land, "flytande af mjölk och honung", ja, der vi till och med förlägga det jordiska paradiset, oskuldens och lycksalighetens Eden, i detta land, som ännu förvånar forskaren med spår af en bildning, hvilken gör anspråk på anor af långt högre ålder än den europeiska har att framvisa, och som efter all sannolikhet kan kallas civilisationens vagg, i detta land, som räknar en folk-mängd, hvars nummer uppgår till den ofantliga summan af 186 millioner, råda dock ännu barbari, mörker, vidskepelse och elände till en grad, hvarom vi ej kunna göra oss den aflägsnaste föreställning. Den vestra indiska halfön, hvilken vi gemenligen benämna Ostindien, har så länge stått under lydriad eller beskydd af den engelska regeringen och lika länge bordt röna en välgörande

inverkan af den engelska bildningen, att vi utan tvekan tro oss kunna använda epithetet halfciviliserade om dess innevånare.

Visst rubbades kanske denna åsigt, då vi läste eller åhörde berättelser om de gräsligheter, som begingos i denna del af verlden vid det uppror, hvilket åtskilliga stammar gjorde mot engelsmännens välde år 1857; men att grymheter och våldsamerheter tillhöra krigets abnorma tillstånd, ett tillstånd, under hvilket människans alla dåliga instinkter synas väckas, liksom det vilda djurets vid åsynen af blod, detta hafva vi nu redan haft tillfälle att iakttaga på närmare håll och bland nationer, hvilka, liksom vi, kalla sig christna och skryta med sin civilisation. Strider, blodsutgjutelse, elände och lidande, som under de sistförflutna åren hemsökt länder, med hvilkas innevånare vi känna oss närmare befryndade och förenade, hafva trängt minnena från Ostindien i bakgrunden, och skicka vi stundom en tanke till dessa aflägsna nejder, hängifva vi oss ännu gerna åt föreställningen, att christendom och civilisation der äro verksamma att utså de frön, hvilka i sig innebära löften om ett bättre och lyckligare tillstånd för den nu uppväxande generationen. Vi äro öfvertygade om, att man redan befinner sig ett stycke på väg till detta önskemål, emedan vi blott sällan höra omtalas vilseleddes svärmare, som låta krossa sig af de ofantliga hjulen på den vagn, hvilken bär Jaggernauts kollosala bild, emedan berättelserna om de hemska bedrifter, som utföras af Thug- eller stryparesektens medlemmar blifva mer och mer sällsynta, emedan de engelska myndigheterna tagit enkorna under sitt omedelbara beskydd och med all kraft förbjudit och sökt förhindra det omenskliga offer Brahmareligionen fordrar af deras lif.

Allt detta är sannt, och vi kunna med skäl glädja oss åt dessa goda tidens tecken, på samma gång man måste erkänna att bland Brahminerne och de förnämre Hinduerna finnas verkligen både bildning och lärdom, om ock i många fall uppblandad med mycken vidskepelse. Förhållandet är dock helt annat hos de vilda stammar, hvilka bebo de otillgängliga bergstrakterna och som befinna sig på en ståndpunkt, föga höjd öfver djurets. Ett bevis derpå ligger framför oss i ett arbete, hvilket under loppet af detta år utkommit i London och hvars författare, General-Major *John Campbell* *), såsom styrelsens agent, tillbragt 13 år bland

*) *A personal narrative of thirteen years service amongst the wild tribes of Khondistan for the suppression of human sacrifice.* London 1864.

de vilda stammarne i *Khondistan*, under oafåtliga bequödanden att afskaffa en af de gräsligaste och afskyvärdaste former, hvari hedendom och barbari uppträda, vi mena *menniskooffer*.

I högsta grad upprörande är att läsa beskrifningen på de ohyggliga ceremonier, som iakttogos vid de hemska offerfesterna, hvilka ej synas hafva varit sällsynta, enär en inföding, af omkring 46 års ålder, uppgifver sig hafva varit närvarande vid femtio dylika. Khondfolket, som bebor kuststräckan söder om Bengalen, mellan floderna Mahanuddy och Godavery, det fordom rika och mäktiga konungariket *Orissa*, är en vild och grym stam, och Brahmaismen har, särdeles hos den del deraf, som bebor bergstrakterna, lemnat rum för en hedendom af än mer rå och vederstygglig karakter. Såväl dessa stammar som deras bruk och vanor voro föga bekanta för engelsmännen, förrän en af deras Rajahs (furstar) för ungefär trettio år sedan gjorde åtskilliga försök att undandraga sig denna nations öfverherrska — försök, som kostade honom land och krona, men på samma gång införde européer i de otillgängliga trakter, der han herrskat, och gjorde dem bekanta med dess innevänares barbariska seder.

Upproret var ej förr stilladt och det engelska våldet mer befastadt än någonsin, än styrelsen var allvarsamt betänkt på att utrota de hemska menniskooffer, hvarom vi talat. Dessa skedde endera för att, såsom man föreställde sig, blidka onda makters vrede eller för att nedkalla välsignelse öfver årsväxten och andra förhållanden. Stundom egnades de åt jorden, under bilden af en fogel, stundom åt en gudomlighet, förebildad af en elefant, stundom åt "krigets blodröda gud, *Manecksooro*". Offren, som på landets språk kallas *Meriah*s, måste alltid köpas för ett pris af från sextio till hundra rupier och mången gång sålde fattiga föräldrar sina barn dertill. Vanligen stulos de dock från låglandet af Panoosten, en ringare och mer föraktad stam, som gjorde sig ett yrke af en ohygglig handel med qvinnor och barn till Khondfolkets offerfester. Dessa *Meriah*s uppföddes af den stam, hvars egendom de ansågos vara, och behandlades vanligen ganska väl. Stundom togo Khondmän en och annan af de unga qvinnorna till hustrur, utan att dock hvarken de eller deras barn derigenom befriades från det hemska öde, hvartill de voro dömda. Se här beskrifningen på en dylik offerfest:

"En månad före den till festen bestämda dagen plägar man sig väl med mat och dryck, samt roar sig ofta med att dansa

kring det med kransar smyckade offret. Dagen före den, då den barbariska ceremonien skall ega rum, berusas *Meriahn* med toddy och bindes vid en påle, hvaromkring folket dansar under musik, tilltalande jorden med ord, sådana som: 'o gud, vi erbjuda dig detta offer; gif oss god skörd, goda årstider och helsa'. Åt offret säga de: 'vi ha köpt dig och ej tagit dig; nu offra vi dig enligt vår sed, men ingen skuld hvilat derföre på oss'.

"Offerdagen berusas åter *Meriahn* och smörjes med olja; hvar och en söker vidröra offret och aftorkar oljan på sitt hufvud. Alla gå sedan i procession med musik omkring byn, bärande offret i sina armar. Då man återkommer till pålen, som alltid är rest nära byns afgud, dödas ett svin, hvars blod man låter rinna i en dertill beredd grop, hvori man sedan doppar det arma offrets hufvud till dess det qväfves. Då afskär presten ett stycke kött af kroppen och begrafver detta bredvid afguden, såsom ett offer åt jorden. Hans exempel följas af de öfriga, som äro angelägna att hvar till sin by hemföra ett stycke af offrets kött, hvilket på samma sätt begrafves och tros befordra god årsväxt. Endast hufvudet lemnas ostympadt och begrafves tillika med benen i den blodiga gropen".

Detta dödssätt, så högst upprörande det än måste förefalla oss, beskrifves dock såsom ett af de menskligare, emedan man på åtskilliga ställen i Ostindien plägade sönderskära det arma offret, medan det ännu lefde.

Mot dylika gräsligheter och den vidskepelse, som fostrade och underhöll dem, var det *Campbell* drog i härnad, och att döma af hans beskrifning synes han ock genom den förening af energi och vänlighet mot de infödde, som utmärkte hans handlingssätt, hafva lyckats öfver förväntan. I hvarje distrikt, der menniskooffer förekom, sammankallade han stamcheferne till rådplägning, föreställande dem det ohyggliga i denna plägsed och bedjande dem välja mellan afskaffandet deraf och fiendskap med den engelska styrelsen. Genom öfvertalande, föreställningar, hotelser, samt genom att vinna åtskilliga af deras inflytelserika män på sin sida, lyckades han småningom genomföra sina afsigter. En ed af följande lydelse bekräftade det gifna löftet:

"Må jorden neka mig sin gröda, riset qväfva mig, vattnet dränka mig och tigrar uppsluka mig och och mina barn, om jag bryter den ed jag nu afger för mig och mitt folk, att för alltid afhålla mig från menniskooffer".

Det gick dock ej alltid så lätt att vinna detta mål, och ofta nog måste väpnad styrka användas för att afbryta offerfesterna och befria offren. Många lemnades dock äfven frivilligt i *Campbells* händer, andra lyckades fly undan till honom och flera hundra *Meriah*s blefvo sålunda räddade från det sorgliga öde, hvar till de varit bestämda. Dessa erhöilo sedan understöd af styrelsen, som upplät jord till bebyggande åt *Meriah*s och på sina ställen anlade skolor för barnen. Flera bland de unga qvinnorna, som fingo en liten hemgift af engelska regeringen, ingingo sedan äktenskap med Khondmän.

Så förslafvade och förblindade voro dock understundom dessa *Meriah*-qvinnor, att de ej fasade för det öde, som väntade deras barn, utan med ett slags stolthet motsågo det, anseende de åt gudarne bestämda offren förmer är vanliga menniskor. Friheten och vistandet bland européer förorsakade dock snart en förändring i deras sinnesstämning och kallade åter till lif moderskärlekens heliga känslor. Så omtalar *Campbell* huru en *Meriah*-qvinna, som tillika med trenne sina barn blifvit befriad, efter några dagars förlopp kommit till honom, bekännande att hon hade ännu ett barn, en sexårig gosse, hvilken man undandoldt för européerne, emedan han var bestämd att offras åt jordens gudinna, som antagit honom till offer. Hon bönföll nu, att man skulle utskicka folk för att söka rädda honom från detta öde, men den regniga årstiden var inträdd, så att man ej, utan för stor fara för folket, kunde bevilja hennes begäran, men lofvade att så fort gynnammare förhållanden medgåfvo det, utsända en trupp för detta ändamål.

Dermed gaf sig dock ej den bekymrade modren tillfreds och kort tid efter samtalet med *Campbell*, var hon försvunnen från den boning, der hon funnit en fristad, utan att dock hafva medtagit sina barn. En månad förgick, utan att man hörde något af henne, men på fyrtionde dagen efter sin flykt, infann hon sig åter, medförande sin lille son, till sina vänners stora glädje.

Hennes resa hade varit svår och ytterst mödosam, ty den skedde under den häftigaste regntiden. Himmelens fönster tycktes öppna, bergsströmmarne svälldes öfver och skogens vilddjur tjöto i kapp med de lössläppta elementerna. Tigrar och ormar lurade i busksnåren, under det vilda menniskor, kanske än fruktansvärdare i sin grymhet, voro att befara på mer banade stigar.

Om dagen dolde hon sig i skogarne, om nätterna vandrade hon med oförsvagadt mod för att nå det mål, som nu utgjorde hennes enda tanke, hennes sons befriande. Hennes föda bestod af de vilda rötter hon kunde upprycka, sedan det lilla risförråd, hon medfört, var förtärdt.

Slutligen uppnådde hon byn, der hennes son förvarades, men trenne dagar förgingo, utan att hon kunde träffa honom. Hennes ihärdighet, hennes hjeltomod kröntes dock slutligen med framgång, och hon lyckades obemärkt bemäktiga sig sin son, hvilken hon bortbar till skogarne. Hemresan gick lättare, ty efter några nätters vandring påträffade hon en vänskapligt sinnad stam, som hjälpte henne att återfinna sin förra tillflyktsort, dit hon anlände mer lik ett skelett än en lefvande människa.

På samma gång man ej utan djupaste smärta måste förnimma att gräsligheter, sådana vi här antydt, ännu i våra dagar kunna begås, och det i länder, hvilka man under årtal ansett vara under inflytandet af christendom och civilisation, är det hugsvalande att iakttaga huru äfven i dessa vildars råa och förslöade själar bättre känslor slumra och kunna väckas till lif. Men huru väcka dem? "Säden är mycken och arbetarne äro få".

Den verldsliga makten har redan gjort mycket, der den brutit vägen, men denna väg måste fortfarande och omsorgsfullt rödjas af kärleksfulla händer, annars växer den snart igen, och lemnade åt sig sjelfva, skola de vilda stammar, hvarom vi här talat, snart återgå till sina skändliga vanor och med förnyad ifver hän gifva sig åt den gräsliga afgudadyrkan, till hvars afskaffande endast första steget blifvit taget. Detta inser *Campbell* fullkomligt och uttrycker på mer än ett ställe i sin bok den önskan, att missionärer ville bosätta sig bland Khondfolket, för att söka vinna dem till christendomen — hvilket han anser endast kunna ske genom ett längre och oafbrutet umgänge med dem. Man har redan gjort en början med att nedskrifva Khondspråket och äfven att trycka böcker på detta språk, hvarigenom ett medium för barnens undervisning är funnet.

Tvenne katholske missionärer, berättar *Campbell*, hafva äfven begagnat sig häraf och erhållit ganska många lärjungar, särdeles från låglandet, samt lyckats omvända flera. "Jag måste medge", tillägger han, "att dessa mäns nit och fromhet voro vida öfver allt beröm. De bodde i ett slags skjul, betäckt med gräs, och voro der knappast skyddade för solens brännande strålar. Deras

föda bestod förnämligast af ris och de voro beröfvade alla de bekvämligheter, hvarvid ett civiliseradt lif vänjt oss. Äfven der sådana kunde erhållas, föredrogo de umbärandet deraf, för att gifva infödingarne exempel af sjelfförsakelse. De voro män med vårdad uppfostran och stor bildning, och deras outtröttliga nit och fullkomliga oegennyttia måste tillvinna dem beundran äfven af dem, som äro de mest häftiga motståndare till deras tro".

Det är en ära för menskligheten, att menniskor gifvas, som med ögonen ofrånvändt fästade på ett stort och heligt mål, för ernåendet af detsamma kunna uppoffra lif, helsa, krafter, jordisk lycka, kunna bortglömma och åsidosätta sjelfva det egna jaget, hvilket i allmänhet så ömt och omsorgsfullt omhuldats. Och det måste vara en hugnad för hvarje varmt troende och lifligt kännande hjerta att veta, det sådana män lefva och verka för mensklighetens högsta intressen, liksom det bör vara en pligt för hvarje sann christen att innesluta dem och deras verksamhet i sina förböner, der man ej kan göra mer för dem.

Ibland de nitiska arbetarne i denna förvildade del af Herrans vingård, ega äfven vi några landsmän, och kanske torde namnen *Blomstrand*, *Ouchterlony*, *Rydén* ej vara alldeles obekanta för många af våra läsare. Såsom en bekräftelse på hvad vi nyss sagt om arbetarnes otillräcklighet hafva just i år flera bref ingått från dem med maningsrop till deras bröder och landsmän att komma dem till bistånd. De befinna sig i Tamulerlandet, beläget i den sydostliga delen af vestra indiska halfön, och hafva der, i afseende på innevånarnes omvändelse, haft ganska mycken framgång. Magister *Blomstrand*, som flera år vistats i dessa nejder och med ifver studerat der herrskande språk, sysselsätter sig äfven med att öfversätta bibeln på Tamulerdialekten. Men man klagat öfver, att de der befintliga arbetskrafterna äro alltför ringa till odlande af det redan upplöjda fältet, och således än mer otillräckliga för att utvidga detsamma.

Om det är smärtsamt att se framför sig ett viktigt arbete, som bör och måste göras, men känna förmåga och krafter svika till dess utförande, huru mycket djupare måste ej smärtan vara, när arbetet är af sådan beskaffenhet som det ifrågavarande. Under inflytandet af denna känsla hafva åtskilliga af missionärerne i Tamulerlandet, deribland våra redan nämnde landsmän, sändt en förnyad och varm uppmaning till svenske ynglingar, särdeles till de theologie studerande i Upsala, att i detta trångmål lemna dem en verksam och behöflig hjälp.

Denna skrifvelse, som, beledsagad af ett varmt förord från en af våra mest framstående religionslärare, återfinnes i Väktaren för den 1:sta sistlidne December, skildrar behovet af ökade arbetskrafter för det växande antalet nychristna och de tusental hedningar, hvilka synas villiga att låta sig dragas till Herren, samt uppmanar de svenske ynglingar, som känna sig mäktiga af missionärens heliga värf, att sluta sig till de lutherska trosförvandterna i Tamulerlandet.

"Den välsignelse, hvarmed vårt verk i förra århundradet kröntes", skrifva dessa Jesu stridsmän, "då våra lutherska missionärer i Tamulerlandet döpte vid pass 50,000 hedningar, är eder väl redan länge sedan bekant; kanske mindre, huru Herren just nu, sedan 20 år, mer och mer upplåtit för oss ordets dörr. Från en stad hafva våra församlingar utbredd sig öfver ett land af 50 svenska qvadratmil, och de christnas antal har stigit från 2000 till 6000, erbjudande arbete för minst 24 missionärer.

Det åtföljande förordet innehåller icke blott en varm uppmaning att efterkomma "dessa rop från det ofantliga, 180 millioner afgudadyrkare omfattande landet", men antyder äfven huru de böra vara beskaffade, som vilja egna sig åt det dyra kallet att vara hedningarnes apostel. De måste, säger författaren, vara män, hvilka icke blott brinna af genkärlek till den Högste, utan jemte detta, det väsendtligaste, äfven äro studerade, intellektuellt begåfvade, vettgiriga, lifvade att intränga i Hinduernas egendomligheter och i deras rika litteratur, för att lära känna de i oändlighet skiftande, djupt inrotade lögnerna, och kunna vederlägga dem med den rena, spänstiga, allt genomträngande himlasanningens segrande vapen.

"Här", fortfar författaren, "behöfves christna män af alla slag, den christna tankens män: män, vänner af boken och af pennan, män, som älska lärdomen i och för sig, men i synnerhet för att göra sanningen känd och segrande öfver villfarelsen: här behöfves kärlekens män, hvilka ej gifva sig någon ro, ens på hvilobädden, af ömhet för de återlösta människosjälarne: här behöfves den raska handlingens män, hvilka i Segerfurstens namn kunna styra och ställa, ordna och verka: här behöfves män, hvilka med nit och saktmod kunna storma den Hinduiska vidskepelsens kollosala fästen och borgar: här behöfves det mera vanliga praktiska lefvernets män, den enkla trohetens oumbärliga personligheter, hvilka isynnerhet föreläsa genom blygsam tjensteifver, vänskaplighet och genom den vandels hållning, den Jesu efterföljd i alla stycken, hvilken ovillkorligen måste stämpla alla: här behöfves framför allt bönens män och hjeltar, hvilka, då de kommit ut på det vidsträckta arbetsfältet, ej tröttna att ropa till Gud om

nåd för de hedniska grannarne, natt och dag, på det att himmelriket måtte lida våld”.

Den varma uppmaningen slutar med en brinnande bön ”att Jesu namn måtte blifva kraftigt utbredt, förkunnadt och förherrligadt i alla land, i stigande, växande grad, nu och alltid”.

Från en annan del af Ostindien, Bengalen, ljuda äfven i dessa dagar *qvinliga* röster, bedjande om hjälp, om bistånd till det stora, välsignelsebringande arbete, hvarom vi talat, i hvilket äfven qvinnan kan och bör spela en ganska vigtig rôle.

Mer och mer börjar den satsen göra sig gällande, äfven bland lagstiftarne, att, vid spridandet af christendom och civilisation bland ett folk, måste dess qvinnor christnas och bildas, såvida man önskar, att såväl religionen som civilisationen skall, såsom ett arf, lemnas åt kommande generationer. I de civiliserade länderna är man numera ense om, att barnens uppfostran, särdeles den religiösa, bör ske i hemmet af modren, för att dana de unga till goda christna och ädelsinnade menniskor; men icke blott såsom moder, äfven såsom maka, som syster, som vän, skall qvinnan städse utöfva ett välgörande inflytande på mannen, om hon sjelf eger en på sann grund hvilande bildning.

Der åter qvinnan endast betraktas såsom en handelsvara, ett lastdjur, en leksak eller en slafvinna, såsom fallet är i Indien och bland alla halfciviliserade eller barbariska folkslag, hurudant kan då det inflytande blifva hon utöfvar på mannen, på barnen? Föga till deras, föga till hennes egen fromma, frukta vi.

Det är qvinnans, den christna qvinnans, sköna och vigtiga åliggande att vårda religionen, att tillse det offerelden på hemmets altare icke släckes af den yttre världens stormar, af de skiftande vindkast, som kallas meningen för dagen. Det är hennes dyrbara företrädesrätt att väcka kärleken till Gud i de späda hjertan, som blifvit henne anförtrodda, att hos mannen lifva och underhålla den religiösa känslan, som ofta, i saknad af verkligt rotfäste och vård från barndomen, så lätt rubbas och uppryckes af den världsliga visdom, som tillmäter sig förstå allt och derföre slutar med att tro intet.

Då man önskar göra ett helt folk delaktigt af christendomens välgärningar, af ett civiliseradt lifs förmåner, af bildningens skatter, är otvifvelaktigt det säkraste medlet för vinnandet af detta mål, att bilda dess qvinnor till medarbetare i det stora verket. Denna sanning har redan länge varit insedd och behjertad af ädla qvin-

nor, som ömmat för dem af deras olyckliga medsystrar, hvilkas själar äro förmörkade af vidskepelse och vantro, förslafvade af förtryck, vanor och moraliskt elände, och detta medlidande har på mer än ett ställe visat sig verksamt i handling, hvarpå madame *Luce* *) i Algier, Miss *Whately* **) i Cairo och många engelska kvinnors verksamhet i Indien lemna oss vackra och efterföljansvärda bevis.

Vi hafva i det föregående sökt gifva våra läsare några begrepp om den utomordentligt låga ståndpunkt, hvarpå ganska många folkstammar i Ostindien befinna sig, äfven med hänsyn till de rent menckliga känslor, hvilka vi anse nedlagda i hvarje menniskobröst, såsom t. ex. moderskärleken. Vi kunde anföra än flera sorgliga bevis på tillintetgörandet och våldförandet af denna känsla, hvarigenom skapelsens kroua, den till Guds afbild danade menniskan, sänkes nedom det osjäligen djuret, hvilket med egen fara söker skydda sina ungar emot hvarje fiende. Att ej tala om de mord, som begås af religiös fanatism, då föräldrar, troende sig dermed bereda sina barns eviga välfärd, dränka dem i den heliga flodens, Ganges' allt renande vatten, finnas äfven i Indien hela nationer, der barnamord tillhöra de häfdvunna vanorna och nästan dagligen förekomma, utan att sådant väcker någon uppmärksamhet.

Hos några bland dessa ställes vid födelsen barnets horoskop af en prest eller stjerntydare, och är detta olyckligt begrafves den späda varelsen lefvande. Hos andra dödas vanligen genast en stor del af de nyfödda flickorna, emedan föräldrarne, isynnerhet bland den fattigaste klassen, anse dem för en börda, hvilken de önska blifva qvitt. Såväl af de bildade hinduerne, som af engelsmännen hafva många försök blifvit gjorda att afskaffa detta fasansvärda bruk, men deras bemödanden hafva rönt starkt motstånd, äfven bland mödrarna.

Här behöfvas ej många ord för att bevisa i hvilket stort behof af upplysning, af undervisning, af väckelse till menckliga

*) Se Tidskrift för Hemmet, 3:dje årg. sid. 92.

**) Detta fruntimmer, som rest mycket i Egypten och varit i tillfälle att iakttaga det sorgliga tillstånd, hvari dess qvinnor och barn, särdeles bland arbetsklassen, befinna sig, öppnade i Cairo en s. k. *ragged school*. En beskrifning på hennes verksamhet derstädes och resultatet deraf förekommer i ett arbete af hennes hand: *Ragged life in Egypt by M. L. Whately*, London, 1862, hvartill vi framdeles torde återkomma.

känslor dessa arma qvinnor äro. Men äfven bland dem, som i många afseenden stå vida högre, är detta behof ganska stort, ett förhållande, som till och med inses af de hinduer, hvilka åtnjutit någon bildning och varit i beröring med européer, samt haft tillfälle att iakttaga de engelska qvinnornas ädla och gagnande verksamhet.

Denna verksamhet har, såsom redan blifvit nämndt, äfven sträckt sig till Indien och en af dess frukter har visat sig i anläggandet af *skolor för flickor*. Dertill hafva äfven åtskilliga inflytelserika infödingar kraftigt medverkat, och i en engelsk tidning (*Evening Mail*) uppgifves att under loppet af förlidet år ej mindre än 75 sådana skolor med ett antal af 9,000 lärjungar blifvit stiftade. Sedan många år tillbaka har engelska regeringen anlagt läroanstalter för gossar, men de mera upplysta hinduerna börja nu finna att flickornas undervisning måste gå hand i hand med dessas, om det åsyftade målet skall vinnas.

En annan frukt af den qvinliga, frivilliga verksamheten är den s. k. *Zenana undervisningen*. *Zenanan* är hinduernas harem, den del af huset, som bebos af qvinnorna, hvilka äro fullkomligt utestängda och afskiljda från den yttre verlden och tillbringa sitt hela lif inom murarne af den bostad, der de snart sagdt hållas fångna. Som sönerna i de förnämre familjerna oftast föra sina hustrur till föräldrahemmet, händer det ej sällan att många familjer, ja, tre à fyra generationer bo i samma hus — qvinnorna dock alltid skiljda från männerna.

Sedan nio år tillbaka hafva engelska qvinnor lyckats erhålla tillträde till dessa af misstroende och svartsjuka bevakade boningar och *Biblewomen* (bibelföreläserskor), kunniga i hindostanska, hafva spridit strålar af ett aldrig anadt ljus i månget af dessa dystra hem, i många af de förmörkade, vilseledda själar, hvilka, offer för vantro, overksamhet, afund och svartsjuka, försmäktade derinom.

Också är Zenanalärarynnumera en kär gäst i mer än ett hinduiskt hem, der qvinnorna genom henne vaknat till insigt af sitt människovärde, blifvit uppryckta ur sin försoffning, och nu trängta efter det eviga lifsens ord, efter källan med det lefvande vatten, som har en så underbar kraft att stärka, lifva, vederqvicka och hugsvala, äfven de själar, som sitta i mörker och dödens skugga. Men, heter det äfven här: "säden är mycken och arbetarne äro få". "De hinduiska qvinnorna hafva hitintills varit oåt-

komliga, nu vänta de på undervisning. ifriga att lära. Hvem vill bispringa med medel? Hvem vill bistå med arbete?"

Denna uppmaning utgår i första rummet från engelska Undervisningssällskapet, och vidare upplysningar härom lemnas af *The Rev. E. R. Maddock, London, 55 Parliament Street*, som äfven tacksamt emottager gåfvor och subskriptioner för ändamålet. Genom Evangeliska Fosterlandsstiftelsen och Diakonissföreningen har den äfven blifvit delgifven den svenska allmänheten, på så sätt, att tryckta blad med åtskilliga uppgifter, rörande Zenanaminationen, tillika med bifogade anteckningslistor, blifvit spridda på enskild väg. Enligt dessa uppgifter skulle endast en summa af 108 Rrd Rmt årligen erfordras till en infödd Bibelföreläserskas underhåll. I hopp att dymedelst kunna göra den goda saken en tjenst, meddela vi äfven förhållandet åt våra läsare, hvarigenom det möjligen torde blifva mer allmänt bekant och behjertadt*).

Vi äro vänner af det engelska ordspråket *Charity begins at home***)) och anse ej en gång rätt, att vi, då så mycket finnes att göra och afhjelpa i hemlandet, splittra våra krafter för att både i tid och otid erbjuda våra tjenester när och fjerran. der de till och med ofta nog anses öfverflödiga. Ett alltför blindt fasthängande vid denna grundsats skulle dock urarta till ensidighet och i omförmälda fall är behofvet ej blott verkligt, men ock stort, är målet så högt och viktigt, fordrar, för att en gång nås, föreningen af så många samverkande krafter, att vi tro det böra vara en tillfredsställelse för hvar och en, som möjligen kan, att om ock blott i ringa mån bidraga dertill. Den, som ser till hjertat, räknar äfven enkans skärf och föraktar ej tjenaren, som varit trogen i det lilla.

L. S.

XXXVII. — "DEN GLADA GIFVAREN"

(d. 10:de November 1864)***).

I guld och prakt och öfverflöd
På samhällshöjden stod den rike;

*) Fru Löwenhjelms, Skeppargatan N:o 10, och mansell U. Bring, Stora Ersta (Diakonissanstalten) mottaga och afsända de bidrag, som välvilligt lemnas för detta ändamål.

**)) Vålgörenheten bör begynna i hemmet.

***)) *Lotten Wennbergs* begrafningsdag.

Men djupast ned, i brist och nöd,
Der svalt den fattige — hans like.

Den rikes hjerta, det var ömt,
Och villigt nog att nöden lindra;
Men vägen dit — den har man glömt —
Och ack! visiterna de hindra.

Med dunkel aning dock derom,
Att någon frös och svalt dernere,
Man grep i guldets — såg sig om —
Slog ut en handfull eller flere.

När gåfvan, under kif och larm,
Se'n gick att last och lättja nära,
Frös gifvarns hjerta till af harm,
Och fattigman fick skulden bära.

Med agg och afund denne såg
Ett halft förakt sig se'n förråda
I gifvarns skärf — ty ack! der låg
Ett svalg af misstro mellan båda.

Så kallt, så mörkt ej djupet är,
Som skiljer evigt Nord från Söder —
Så bottenfruset ej, som här,
Det svalget mellan tvenne bröder.

Då kom en qvinna, klok och rar,
Och såg sig om åt båda sidor,
Och bannade dem litet hvar,
Och log åt deras lumpna strider.

Och gick så fram, i hurtigt mod,
Med enkelt skick och glada foler,
En värmeledare så god
För samhällslifvets skiljda poler.

Hon kom, och hjertats rimfrost smalt,
Och blicken klarnade derofvan
Och såg hvar *ärligt* armod svalt,
Och *hur* den borde gifvas — gåfvan.

Den gåfvan se'n, i daglig rund,
 Bar hennes varma hand till nöden;
 Och ifrån hennes glada mund
 De hulpnes tack! ljöd än i döden.

Och om ibland hon intet fått,
 Till skydd och lindring för de arma,
 Hon gaf sitt råd, som guld så godt,
 Och ord, så tröstande och varma.

Hur outtröttligt god hon var!
 Och qvick och klok och glad tillika —
 Sitt goda lynnes solsken bar
 Hon in till fattiga som rika.

Så qvick ännu ej någon har
 På dårarnes *bekostnad* varit,
 Som hon *till deras fromma* var,
 Så snart hon deras nöd erfarit.

Så klokt ej någon köpman än
 Sitt Debet och sitt Kredit räknat,
 Som hon sitt fattigkonto, se'n,
 Vid hennes ord, den rike veknat.

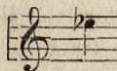
Och ville det ej alltid gå,
 Hon bar med ostördt lugn sin snäsa,
 Och skämtade och log — och så —
 Hon tog sin skärf och — lät dem fräsa.

Och sade, der hon gick som bäst,
 Af sina glada tankar buren,
 "Jag vaktar mig väl allt härnäst,
 Att icke störa middagsluren".

Så gick *den glada Gifvar'n* här
 Vår Herres sockenbud så gerna,
 Att hjälpa här, att *skydda* der,
 Att vårda, trösta, lindra, värna.

Hon gick ännu se'n plågan lagt
 Sin hand af sten på hennes hjerta,
 Och log och gaf — så har man sagt —
 Än när det brast i dödens smärta.

"Den glada Gifvar'n älskar Gud",
 Och så hon fick Hans maningsljud
 Upp till Hans stora skyddsförening,
 Att föra der i högre mening,
 Sin Mästaress och Herres bud.

XXXVIII. — SÖRMLANDSMINNEN.

Jag hade föresatt mig att i år fara ut på landet och helsa på våren. Platsen, som blifvit vald för detta möte, var ett litet anspråkslöst boställe vid stranden af en af det östra Sörmlands täckaste insjöar. Der hamnade jag ock en vacker Junidag, hjertligt välkomnad af min vän, den unga frun på stället, för tillfället gräsenka, såsom alla militärhustrur under mötestiden, och således allenastyrande i sitt trefliga hem, med dess omgifvande territorium.

Vid den första flygtiga öfversigten af detta lilla hem och dess innevånare, föll mig genast i minnet ett uttryck, för hvilket jag ofta brydt den lilla frun, då hon ännu var en helt ung flicka, under den skämtande förutsägelsen, att det en dag torde komma att bli hennes lefnads valspråk. Här trädde nu skämtet emot mig som fullt allvar, gissningen såsom den påtagligaste sanning. Det lilla sommartältet utanför fönstret, hvars minsta vrå var använd till trefnad eller bekvämlighet; det nätta förmaket, sinnrikt beräknadt att i en handvändning kunna förvandlas till det bekvämaste gästrum; källare och skafferier med sina förträffliga, tid och utrymme besparande, inrättningar; sjelfva "Ottos" nyinredda rum, litet och putsadt, som en koj om skeppsbord; och bland allt detta den lilla husfrun sjelf, trippande småsjungande omkring i ljusa, nystrukna sommardrägter, ordnande och sysslände öfver allt; hennes fyraårige son, vanligen *Puck* kallad, kilande efter henne i alla vrår, liten, munter och odygdig, som sjelfva hans namne; de småväxta tjänstflickorna, behändigt sysslände

hvar och en med sina göromål, ända till lilla Kisse Katt, hvars mycket beundrade instinkt lede honom att alltid bak-dagen taga sin plats, hoprullad som ett litet nystan, på det utskjutande hörnet af spiselkanten — den enda vrå, som då fanns ledig i det lilla köket — allt syntes mig som den lyckligaste illustration af värdinnans *Household word*, sedan barndomen:

"Det gör ingenting om det är *smått*, bara det är *nätt*!"

Blott med svårighet kunde jag om aftonen förmå mig att utestänga de smekande vårvindarne och bakom gardinen gömma den vackra anblicken af sjön, med sina lummiga stränder, och herrgården, som bland täta massor af löfverk, mjukt aftecknade emot en bleknande aftonhimmel, tycktes simma midt ute på djupet. Ljuflikt söfd af ängsknarrens entoniga vaggvisa, drömde jag mig dock slutligen tillbaka till den glada tid "då morgonens dagg låg på lifvet kvar".

Vaknande — utan att känna någon förtret öfver misstaget — lemnade jag tidigt mitt sängrum, för att gifva lilla *Anna* fritt fält för de hokus pokus, som i en handvändning skulle förvandla det till familjens förmak. I förstugan mötte jag *Puck*. Han frågade mig med vigtig min om jag föredrog att taga "sopen" (qvasten) och hjälpa *Anna* att städa, eller om jag ville låna "slå-gräsen" (lien) och följa rättaren ut på ängen. Jag lemnade "sopen" åt honom och valde det senare alternativet, så till vida, att jag gick ut, öfver till hvad man hvardagsvis kallade "andra sidan" d. v. s. herrgården, belägen på en liten högre ö midt ute i sjön. Vägen dit ledde förbi boställets fönster, öfver en i sjön utfylld stenbro, planterad med vackra träd. Kommen öfver till ön, följde jag sjökanten till venster och befann mig snart i den vackraste park, anlagd på de branta strandslutningarne rundt omkring ön, och med ett par alléer, utfyllda i det nu nästan igenvallade sundet, utsträckt äfven till en närbelägen holme, bevoxen med de herrligaste träd, af konst eller en lycklig slump ordnade efter den moderna naturförsköningskonstens regler, så att ögat tjusades af det mest harmoniska färgspel, den rikaste omvexling af skugga och ljus och en yppig rikedom af vexlande former. Så syntes det åtminstone för mina ögon; men som jag ännu aldrig vuxit ifrån en viss benägenhet att hänföras af åtskilligt här i verlden, och icke minst af det första stycke vacker natur, på hvilket jag om våren får hvila mina vintertrötta ögon, så vill jag ej ansvara för att omdömet är ojäfvigt.

Språkande med en gammal gubbe, "Gröntorpen", som höll på att slöjda en ny gafvel till en af trädgårdssofforna, fick jag veta att parken ursprungligen var anlagd af "lilla grefvinnan", ställets forna egarinna, som de gamla på godset ännu erinra sig under denna benämning, och om hvars originella vanor jag redan hört berättas ett och annat, hvartill gubben nu bifogade några karakteristiska drag. Fortsättande min vandring, tänkte jag med glädje på "lilla grefvinnan" och det arbete, hvarmed hon gladt sina okända efterföljare och skulle göra det ännu kanske i sekler efter sedan hon sjelf länge multnat i jordens sköte; tänkte på ett par andra husfruar, hvilka, likasom hon, användt sitt öfverflöd af tid och penningar till att försköna den omgifvande naturen, och hvilkas arbete, likasom "lilla grefvinnans", gått att glädja fremlingars ögon — tänkte på allt detta — och önskade i mitt hjerta att rätt många ville följa deras föredöme. Emellertid fann jag här och der under min vandring tydliga spår af senare tiders arbete; en del afbrutna, fragmentariska, syftande till något stort och skönt, men plötsligt hejdade — sträfvande till något högt och herrligt mål, men på en gång afstannade. Det var, syntes det mig, spåren af en stor och ädel ande, stor äfven i den lilla, hvardagliga verksamheten, som plötsligt, med ett slag, blifvit borttryckt från sin verkningskrets här, och förflyttad till någon annan.

Från strandslutningarne af den större ön öfvergick parken småningom till trädgård, rik på gamla, ypperliga fruktträd, kanske en kvarleva sedan forna tider, då gråstensmurarne af ett gammalt nunnekloster reste sig, der nu den moderna hvitrappade manbyggnaden skymtar fram mellan trädtopparne. Uppe vid gården var tyst och ödsligt. Egarinnan och hennes familj hade länge varit borta, men väntades åter om några dagar, svarade mig en ensam trädgårdspojke på min förfrågan. Jag såg litet skygg upp emot den ståtliga byggnaden, med sina långa rader af höga fönster, alla slutna för glädjen derute, för vårvinden, fogelsången, morgonsolen, och alla innanför betäckta med täta, hvita förhängen: det var, som hade jag blickat upp i en sörjandes anlete. Jag lyssnade — icke ett ljud hördes derinifrån. Det låg likasom ett uttryck af djup, men dämpad sorg öfver hela det slutna, ljudlösa hemmet. "Här måste vara någon borta, som icke kommer åter" — tänkte jag vid mig sjelf och gick sakta förbi, med något af den vemodiga vördnad, man egnar en god mans grafplats.

Vid återkomsten fann jag min lilla värdinna, glad och fryntlig, väntande mig vid det rikligt försedda kaffebordet, åt hvars anrättningar, kryddade af frisk matlust och godt lynne, jag gjorde all heder, medan jag lyssnade till värdinnans småroliga berättelser om vissa eventualiteter, som hotat de läckra kringlorna med olyckan att "levande förbrännas", eller som varit nära att i sin linda qväfva den pösande hvetebullens uppåtsträfvande krafter, m. m. Dessa skizzer från det inre af dagens historia, framställda med en naturligen komisk berättareförmåga och späckade med många drag af äkta *Mutterwitz*, afslötos med en humoristisk beskrifning på ett splitter nytt, af slumpen upptäckt, sätt att, utan allt användande af människokraft, kärna smör, hvilket måhända, meddeladt åt herrar mejerister, kunde ge uppslag till några nya uppfinningar *).

Slutet af historien berättades från höjden af en trappstege, der min värdinna sysslade med att från högsta hyllan i ett skåp framtaga några "småkläder" till modell åt en välmående bondhustru (eller *gumma*, såsom de alltid kallas), hvilken väntade ute på trappan. I afvaktan på min väns sällskap, för att se mig om i de yttre omgifningarne af hennes hem, gick jag ut att språka en stund med gumman, frågande, enligt min vana, först efter *barnen* och *skolan*. Jag fick då veta, att läraren i den stora församlingens *enda* skola för någon tid sedan tagit till vikarie en ung lärarinna från Strengnäs' Seminarium, hvilken gjort undervisningen

*) Historien, som kanske kan roa någon ung husmor, följer här i korthet. "Det var första året vi voro gifta", började den lilla frun, med den veka tonbrytning och halft svärmiska blick, som är oskiljaktig från dessa ord i en lycklig hustrus mun, till och med in i sena åldern. Den unga frun hade satt ned i källaren gräddkrukan för morgondagens kärning, med skumsleffen lagd ofvanpå "att rinna af". Följande morgon skickades *Lotta* (här följde en som allra hastigaste förteckning öfver *Lottas* förträffliga egenskaper) efter krukan — men hvad fann man då! — slevven nedfallen i krukan och grädden — förvandlad till ypperligt smör! "Jag började tänka på enkans oljokruka", fortfor min vän, "och visste ej hvad jag skulle tro om underverket, då jag plötsligt tyckte mig märka ett mörkt föremål på bottnen af krukan, som såg mig misstänkt ut, — och — hvad tror du väl det var — *en råtta!* som tydligen fallit ett offer för sin egen snålhet och under outtröttliga, men fåfänga bemödanden att rädda sig ur den hvita afgrund, hvori hon störtat sig, kärnat grädden, dervid troligen den i ständig rörelse försatta skumsleffen biträdt".

till ett nöje för barnen och tillika anordnat ett slags boklån af obegagnade skolböcker, som vunnit mycket bifall. "För si våran pojke", tillade gumman, "när han kommer hem om lördagen, så har han riktiga kongaböcker med sej, som han läser i för far och mej om söndagskvällarne — så det ä' ri-ktigt ro-oligt!"

Med en fast föresats att göra skolans och lärarinnans bekantskap, lemnade jag den hederliga gumman åt min vän, som nu närmade sig, och använde de följande minuterna att undersöka bokhyllan i hvardagsrummet. Här fann jag, utom åtskilliga hjälpredor i såväl mannens som hustruns yrke, reglementen, landtmantmannaskrifter och kokböcker m. m. äfven några goda verk i historia och skönlitteratur, såväl på svenska, som på fremmande språk. Slutligen upptäckte jag också ett par häften af Tidskrift för Hemmet, till hvars Red:n jag, af den nu återvändande egarinnan, fick att framföra vänliga tacksägelse för det goda hon lärt af den — ett kärt uppdrag, som jag härmed afbördar mig. Åt den lilla fruns förmenta förkärlek för signaturen *Esseldes* skizzer smålog jag, ej utan en stark "misgiving" att här återfinna verkningarne af den gamla grundsatsen: *gör ingenting om det är smått, bara det är nått.*

Gladt språkande gingo vi sedan att taga det lilla boställets yttre omgifningar i närmare betraktande. De voro temligen prosaiska, och att den unga frun icke var fallen för något slags "naturförsköning", fick jag klart för mig, då hon bekände att hon t. o. m. har en viss förkärlek för — gärdesgårdar! De omgifva också på alla sidor hennes lilla trädgård, der hon icke odlar annat än matnyttiga växter, om jag undantager en murgröna vid stenfoten af huset och en hundrofva vid ingången till tältet, der hon tillbringar större delen af sina sommarkvar, och derifrån man, under några sköna almar i alléen, har den vackraste utsigt öfver sjön åt kyrkan och herrgården. På tvenne andra sidor voro vi omgifna af uthus och ladugårdar, allt snyggt och väl hållet, och således ej otrefligt, ehuru föga poetiskt. På fjerde sidan fann jag deremot det saknade elementet, uppenbarande sig i form af en vacker, rikt bevuxen kulle, från hvars topp vi sågo ut öfver hela den kringliggande nejden, bruten i små kullar, med mellanliggande odlade slätter, och genomskuren af många små strömdrag, slingrande sig fram mellan större sjöar, samt tätt bebyggd med herrgårdar, byar och kyrkor.

"Hvad heter kyrkan med det låga, tvärhuggna tornet bredvid den lilla sjön derborta"? frågade jag min följeslagerska, pekande

norrut. "Kattnäs", blef svaret. Förvånad öfver det ovanliga namnet frågade jag, om det ej låg någon gammal sägen till grund därför. Så var verkligen händelsen, ehuru den ej, såsom jag misstänkt, stötte på katt.

Kathrina och Delila,

så började sagan, tvenne tvillingsystrar af en mäktiga rik och förnäm släkt, voro vid början af 1300-talet egare till en stor del af den här kringliggande trakten. De bebodde, med en stor skara tärnor, småsvenner och tjenare, sina fäders borg, uppförd af fasta gråstensmurar på ön midt uti sjön dernere. En dag skulle de färdas i båt öfver till andra stranden. Solen sken klart, ingen vindkåre krusade vattnet och båten gled sakta öfver den spegelklara ytan under de sjungande roddarnes jemna årslag. Men på en gång mörknade himlen och ett förfärligt oväder utbröt. Åskan dundrade slag på slag öfver de sjöfarandes hufvuden, och roddarne menade, att *Sankte Per* måtte ha släppt ut gubben *Thor* ur afgrunden, der man eljest väl visste, att han hade alla de gamla Asarne i godt förvar. Blixtarne klöfvo de svartnade skyarne och vindstötarne piskade vattnet till skum, kastande den stora, grannt utsirade farkoster som ett redlöst spån mellan böljorna. Förskrämda knäböjde de fromma systrarna med sina tärnor och upprepade sina latinska böner, dubbelt så många som vanligt för hvarje kula i de dyrbara radbanden. Men ovädet tilltog, som hade det gällt en strid på lif och död mellan vredgade naturmakter: ingen utsigt fanns till räddning. Då gåfvo *Kathrina* och *Delila* ett heligt löfte till den Heliga Jungfrun, att till hennes ära tillsammans uppbygga en kyrka, samt att efter sin död gifva all sin rikedom till fromma ändamål, endast Hon ville rädda dem ur denna farlighet. I samma ögonblick sjönk båten, roddarne och tärnorna med den, men de båda systrarna buros varligt af smekande, hvita armar till land.

Det förfärliga ovädet hade spridit sig vidt omkring och förhärjat landet. Det var redan förut hårda tider. De konungliga brödernas fejder splittrade landet i skiljda, fiendtliga läger. Sörmvändningen, förtryckt under Hertig *Eriks* hårda styrelse och utarmad af stegrade skatter till hans öfverdådiga hofhållning, knötade högljudt. Sjelfva presterna, tryckta af ovana pålagor, instämde i det allmänna missnöjet, och funno i det härjande ovädet

ett förebud till ännu värre olyckor, på samma gång som en varning för himmelens hämnd.

Häraf ytterligare påminda om sitt löfte, skyndade de båda tvillingsystrarna att vidtaga förberedelserna till dess uppfyllande, ifrigt understödda af presterskapet och främst af munkarne i det på andra sidan sjön belägna klostret.

Kunniga byggmästare hemtades, hörnstenarne lades af de båda systrarna, och dag efter dag vallfärdade de tillsammans öfver sjön bort till den för kyrkan utsedda platsen, för att se huru verket framskred. Och folket talade mycket och högt om de fromma systrarna och om den ära, som borde tillskyndas dem i kommande tider af ett sådant herrligt verk. Byggmästarne tröttnade icke att mäta och afväga allt efter sin utstakade plan — arbetarnes armar veko icke — verket skred skyndsamt framåt — och slutligen stod kyrkan, med sitt höga spetsiga torn, färdig och lyste vidt omkring nejden. Snart blef den till det bästa invärtes pyntad och inredd med altare, läktare och bänkar, prydda med snidverk och allehanda herrligheter. Klockor af renaste metall gjötes och döptes efter gammal sed samt uppsattes med mycken högtidlighet; och så ljödo de en vacker sommarsöndag, i herrlig samklang, kallande folket när och fjerran till den nya kyrkans invigning. Öfverallt på stigarne, trampade se'n urminnes tid af hjordarnes klöfvar och vallfolkets träskor, strömmade skaror af högtidsklädd allmoge till den heliga platsen. Minnet af det gräsliga brödramordet i Nyköping, som besannat järtecknet om nya olyckor, och de derpå följande fejderna inom och utom landet, utkräfvande till krigsgärd bondens sista besparing, allt detta, som under de förflutna åren förtryckt sinnena, var i dag glömdt. De gamla vandrade stilla vid sin krycka eller ledda af något barnbarn, med de skumma blickarne oafvändt riktade på det nya templet, hvars höga, spetsiga tornspira lyste frid och ljus öfver nejden. De unga följde parvis med lätta och spänstiga steg; gossarne främst, efter dem flickorna, skrattande då och då ett silfverklart, klingande skratt, som genljöd långt in i skogen, och gycklande med gossarne, som förvredo sina styfva nackar, för att upptäcka anledningen, då de skälmaktiga tösorna plötsligt antogo en bedröfvad uppsyn och suckande frågade hvarann hvart alla vackra gossar tagit vägen — undrande om de *allesammans* följt herr *Matts* emot Danskarne, efter ingen syntes till här: Der och hvar gingo medelålders män och hustrur; de förre kastande mörknande blickar på de öfver-

gifna, gräsvuxna åkertegarne vid vägen; de senare alltid ett eller par steg bakom sina herrar och män, med ett litet barn på armen och en hel flock halfvuxna svärmande omkring dem, än plockande smultron och tallkottar i skogskanten, än klint och kungsljus på åkerrenarne att strö för de fromma systrarna på kyrkogången, och blott ogerna fogande sig i mors uppmaningar att gå sedigt och stilla fram till Guds nya hus.

Allt högre och skärare ljödo klockorna; allt talrikare strömmade skarorna till och fyllde snart kyrkan och hela backen derutånför. Från klostret vid sjöstranden uttågade då en lång och lysande procession, bärande bilder, kors och relikier af många slag, anförd af Sörmlands biskop, som kommit ända från Björkö, för att inviga det nya templet. Efter munkarne följde i praktfulla drägter, med ett långt följe af tjenare, *Kathrina* och *Delila* ridande två höga, glänsande, svarta hästar, hvilkas betsel lyste af ädla stenar. Utanför kyrkan, der folket knäböjande helsade den högvördige fadren och processionen med de heliga relikerna, delade sig tåget. De båda systrarna begåfvo sig, följda blott af hvar sin småsven, men helsade af allmogens jubel, till sakristian, för att derifrån intaga sina platser i den med galler försedda korbänken, medan de öfriga inträdde genom vapenhuset. Svängande sina rökelsekar och stänkande templet och den knäböjande församlingen med vigdt och renadt vatten, gingo Biskopen, Abboten och de förnämste af deras följeslagare fram till altaret; korgossarne stodo redo, i dubbel halfkrets deromkring; pipare och sångare afvaktade blott ett tecken af kormästaren, för att i samma ögonblick de ädla jungfrurna visade sig, uppstämman invigningshymnen. Folket stod packadt i täta rader, männen till höger med blottade hufvuden, qvinnorna till venster, alla andlöst förbidande det festliga ögonblicket. Minut förgick efter minut; man räknade redan 5—10—15. De låga hviskningarne upphörde. En dödystnad inträdde i kyrkan, och nu först hörde man tvenne halfhögt talande röster från den trånga dörren till sakristian, på hvilken allas blickar varit fästade. Allt högre, allt ifrigare ljödo de båda stämmorna, tydligen i strid med hvarandra. Enstaka ord trängde till åhörarnes öron — de skärptes allt mera, så till ton som betydelse — det var tydligen en tvist: "Jag går förut, syster *Delila*!" hördes en gäll stämman slutligen förklara. "Du är icke äldre än jag, syster *Kathrina*", ljöd svaret, "fastän du alltid vill tillvälla dig företräde framför mig; i dag är det *jag* som går förut". "Nej,

nej, det är jag!" återtog den andra, och så fortgick tvisten en lång stund innanför dörren till sakristian, som byggmästaren olyckligtvis gjort alltför trång, för att de båda systrarna på en gång skulle kunnat inträda. Biskopen begynte se orolig ut och rådplägade hviskande med presterna. Piparne stämde sakta sina instrumenter, likasom för att återkalla harmonien; församlingen, van att vörda de båda systrarna såsom mönster af sämja och fromhet, visste ej hvad den skulle tänka, då plötsligt de gälla orden: "ser du, det blef jag"! hördes derifrån, och i detsamma jungfru *Kathrina* med blossande kinder och brinnande blick, samt hufvudet stolt tillbakakastadt, trängde sig in genom den lilla dörren och inträdde i kyrkan. I samma ögonblick uppstämde musiken: "*Ära vare Gud i höjden, frid på jorden, människorna en god vilje!*" medan den högdädra jungfru *Delila* begaf sig hem igen i all sin ståt, fast beslutet att icke deltaga i festen, då hon ej fick vara den främsta.

Händelsen störde församlingens glada och fridfulla stämning, och ehuru invigningen och den följande festen försiggick med all högtidlighet, hade man snart förgätit hela herrligheten och mindes endast systertvisten, om hvilken barnen i *Kathrinens* församling ännu i dag veta att berätta, tilläggande att *Delila*, för att hämnas sitt lidna nederlag, lät för egen räkning uppbygga en annan kyrka ej långt derifrån. hvilken efter henne erhöll namnet *Delilens*. I folkets mun ha dock de båda namnen förvandlats till *Kattnäs* och *Dillnäs*. I sinom tid uppfylldes äfven det andra löftet, som systrarna aflagt, i det den gamla gråstensborgen på ön förvandlades till ett kloster för fromma nunnor, der måhända systrarna sjelfva, försonade, afbidade sina sista stunder.

Så ungefär ljud sagan. Skulle den vänliga berätterskan ej till alla delar igenkänna den, må hon veta, att jag nu, som ofta förr, hade vid min sida en liten osynlig förtäljare, som ifyllde luckorna och sammanknöt de afbrutna trådarna af historien, under det hon moraliserade *Puck*, eller öfverlade med en mötande bondhustru om ullen, som skulle spinnas till den fina vinterklädningen.

Att *Kattnäs'* tornspira för några år sedan antändts af åskan och framdeles skulle ersättas af en af jern; att dörren till sakristian ännu i dag är så trång, att en dame i nutidens dräkt näppeligen kan intränga igenom den; att de gamla klostermurarne ännu utgöra en del af herregårdsbyggnaden dernere och att en

viss mystisk, aldrig öppnad källardörr antages hafva från klostrets jordvåning ledt genom en underjordisk gång under sjön till den motsatta stranden, fick jag veta på hemvägen. På gården funno vi droskan, med *Gustaf* och gamla *Sara*, fruns favorithäst, vändande för att föra oss på en tillämnad utflygt till skolan. — Men läsaren är kanske redan trött af den långa morgonpromenaden och vi uppskjuta derföre skolresan till en annan gång.

Esselde.

XXXIX. — EN KRITIK AF SOPHIE ADLERSPARRES BIOGRAFI.

En uppsats, saknande både öfver- och underskrift, har i dessa dagar blifvit oss tillsänd af en landtbo, med anmodan, att vi sjelfva måtte meddela våra läsare hans deri uttalade förkastelse- om öfver Tidskriften i allmänhet och den ofvannämnda biografien i synnerhet. Vi bäfvade i första ögonblicket för ett förtroende af så sällsam art; men efter genomläsandet af den lilla kritiken, kände vi oss verkligt tacksamma för det tillfälle, som sålunda erbjöds oss att bemöta inkast och anmärkningar, hvilka möjligen delas af flere, med författarens sätt att se — och läsa.

Vår recensent börjar sina meddelanden med följande rader:

För oss landtboer är det ofta svårt att erhålla bildande lecture; ej under då att vi med glädje omfattade uppmaningen att prenumerera på "Tidskrift för Hemmet", dermed vi också alla år fortsatt, oaktadt de evigt enahanda — alltid lika opraktiska — lärdomarne "om qvinnans arbete", ty det småtråkiga är i allmänhet ett oskadligt ondt".

Läsaren kan lätt föreställa sig, huru förkrossade vi måste känna oss af en kritik, hvilken måttar ett dråpslag mot Tidskriftens hela syfte och ändamål, och sedan söker smeta öfver det dödliga såret med "det hvita plåstret" af en tröst sådan som denna: visserligen mildrades vår förtviflan något litet vid tanken på, huru våra *opraktiska förslag* som bäst hålla på att praktiseras. De qvinliga lärjungarne vid seminarium, vid de fria konsternas akademi, vid Stockholms handelsinstitut och slöjdskola, det ständigt växande antalet af folkskolelärarinnor, (lönade och frivilliga), af qvinliga ur-

makare, boktryckare, badare, tandläkare, orgelnister, kassörer, bokförare, kontorsbiträden, skrivvare, telegrafister och postexpeditörer; alla tyckas de med vänliga, deltagande röster i en frisk korus vilja tillhviska oss någon tröst. Men hvad gälla väl deras intyg, om än aldrig så påtagliga, mot en dom, sådan som den hederlige landtbons, utan all appel, utan hopp om framtid, benådning eller förmildring: *"Alltid lika opraktiska!!!"*

Tanken på den ädelmodiga uppoffring vår landtbo underkastar sig, i det han år efter år fortfar att prenumera på "det oskadliga onda" var den enda verkliga tröst vi kunde emottaga. Men ack! äfven denna var bedräglig: ty märk huru den stränge kritikern fortfar:

"Deremot då sådana biografier, som Sophie Adtersparres, framläggas för våra unga döttrars ögon såsom lärorika och efterföljansvärda, är det tid för hvarje moder, hvarje rättskaffens christen att uppstå och uttala sitt skarpaste ogillande. Är detta ett arbete att "bilda kvinnan för hemmet", att lära henne, ja, rent af uppmana henne till tadel, ja, jag kan säga förtalⁿ och otacksamhet mot en ännu levande, olycklig moder".

Bleknande vid tankén att sådana fasansfulla lärdomar utgått från vår oskyldiga tidskrift, började vi leta i den olyckliga biografien, för att upptäcka om förf:n verkligen gjort sig skyldig till det oförlåtliga felet att förblomma eller såsom förtjenster framställa *S. A:s* af recensenten med bitter öfverdrift utpekade fel.

Sid. 215 funno vi följande:

"Ensidigt häftig i försvaret af hvad hon ansåg rätt, var hon ofördragsam och sträng i sitt omdöme om hvardagsmenniskorna".

Sid. 224 omnämnes den sjukliga retligheten i hennes lynne, "som blef en plåga för henne sjelf och andra".

Sid. 279 tillägger biografen, efter att hafva nämnt, att hon led af att känna sig ensam och öfvergifven: "en känsla, som måhända var ett välförtjent straff, för det hon i viss mån ringaktat den kärlek, som skänktes henne i hemmet".

Sid. 303 återfinnes följande karaktersmålning: "hon fordrade onekligen för mycket; hon brast blott allt för ofta i den grannlagenshet, hon begärde för sig sjelf, i den fördragsamhet, den skonsamhet, som åligger oss i umgänget med andra, främst med våra närmaste".

Sid. 304 funno vi slutligen hennes dom öfver sig sjelf, då hon, efter att i dagboken hafva yttrat någon klagan öfver vissa svagheter hos sin omgifning, tillägger: "och ofta är jag ju icke bättre sjelf"; hon anklagar sig för att vilja gifva andra skulden för egna fel och slutar med en rörande bön om tillgift, tilläggande: "Fader förlåt oss, såsom ock vi förlåte".

"Är det detta", tänkte vi med häpnad, "som den beskedlige landtbon kallar uppmaningar till tadel, förtal och otacksamhet?" Men ihågkommande, att biografen verkligen mot slutet yttrat någon förhoppning, att skildringen af *S. Adlersparres* karakter med alla dess fel och förtjenster, dess storhet och svaghet, dess ljus och skugga, skulle kunna ega något lärorikt för en tänkande läsare, skyndade vi att uppslå sista sidan för att se, om hon af något oförlätligt misstag rekommenderat felen, i st. f. förtjensterna, till efterföljd. Vi funno der ingenting annat än en önskan, att den skildrade personen måtte kunna meddela läsaren något litet af "sin rena och starka vilja, sin kärlek till sanningen, sin brinnande åtrå till det högsta — till Gud". Men hvad betyda sådana bevis i recensentens ögon? Han läser mellan raderna något helt annat — och vi äro dömda.

Hela den sist anförda meningen af kritiken är nog sväfvande, för att ha ursäktat ett fullkomligt förbigående deraf. Men då vi tro oss spåra äfven den dunkla syftningen af slutorden, vilja vi här gifva några ord till allvarlig förklaring, så mycket hellre, *som denna punkt är den enda i hela kritiken, hvilken påkallar ett allvarligt svar.*

Hvad som i första rummet förmådde biografen att i skildringen af *S. Adlersparres* karakter äfven vidröra hennes familjeförhållanden, var pligten att frikalla henne för den lika allmänt som tanklöst upprepade beskyllningen att ha varit en kärlekslös dotter. Biografen var — och är ännu — öfvertygad, att *S. A:s* moder skulle varit den första att jäfva beskyllningen, om hon känt den, *och trodde sig därför handla i denna moders eget intresse, i hennes anda, efter hennes hjertelag*, då hon visade, att det var motsatserna i karakter och själsriktning, *icke brist på hjerta hos dottren*, som vållat det fremmande förhållandet dem emellan. Det är möjligt att biografen misstagit sig i denna förmodan — möjligt äfven att en sådan karaktersskildring först efter ett par decennier bordt meddelas allmänheten. Men möjligt är ock, att den i så fall förblifvit oskrifven. Hvilketdera alternativet som hade varit att föredraga, *om frågan väckts, innan det var för sent*, derom äro tankarne delade. Så mycket är dock visst, att smärtan öfver att möjligen ofrivilligt och ovetande, ha sårat någon, som älskat den afidna, icke för biografen kan uppvägas af andras gillande öfver det sätt, på hvilket hon löst sin uppgift, icke ens af det oväntade beröm hön erhåller af den stränge recensenten, då denne fortfar:

Äro nu dessutom dessa lärdomar — såsom här är fallet — skrifna med hänförande talent — desto värre! Det unga, varma, lätttröliga sinnet slukar dem med så mycket större begärlighet, ser blott de granna, väldoftande blommorna, icke ormen, som gömt sig deri, förrän den dödligt sårat dem; ty att lära de unga att klandra och häckla en god moder — och en god moder hade Sophie A., oaktadt allt hvad hon sagt deremot, är att inblåsa ett dödligt gift i det unga, oerfarna sinnet, likasom en dödlig synd af den eller dem, som med eller utan vilja bidraga dertill".

Sålunda återkommer recensenten med förnyad styrka till den fixa idéen, att vi lärt de unga att klandra och häckla. Befärande att det skulle vara fruktlöst att söka rubba ett så bestämdt omdöme, få vi endast vara glada att han icke äfven fallit på den tanken att anklaga oss för att ha "lärt och uppmanat" våra läsare att — blifva katoliker — en beskyllning, som hade fullt ut lika mycken grund för sig.

Red:n har emellertid fått sig en helsosam läxa för framtiden. Så hade den t. ex ämnat meddela sina läsare en lefnadsteckning öfver *Hedvig Charlotta Nordenflycht*; men, varnad af den gode landtbon, skall den väl akta sig därför: med hans sätt att läsa skulle man ju genast anklaga den för att "lära, ja, rent af uppmana sina unga läsarinnor" att — kasta sig i sjön af olycklig kärlek.

Men vi återvända till vår kritiker, hvilken nu öfvergår till en fruktansvärd hotelse, som vi, i trots af dess obestämda form, förmoda vara riktad emot Red:ns och biografens oskyldiga hufvuden:

"Hvar och en", bedyrar förf:n, "skall vilja bedja Gud bevara sig för en bildad qvinna, om detta (?) och dylika frukter skola blifva följden af hennes bildning. Ack", fortfar den stränge granskaren, med naiv sjelfbekännelse, "tadlet är medfödt i våra hjertan, det behöfver i sanning ej inläras — deremot äro tacksamhet, öfverseende, fördragsamhet, ganska svårplanterade dygder i vår syndiga natur — för mig ligger qvintessencen af all qvinlig, all mensklig bildning i de orden:

Var sträng mot dig, men skona andra!

Man vill så gerna nästan klandra

Och synas stor, men är dock svag".

Vi dela af allt hjerta den gode landtbons förkärlek för detta vackra, christliga råd, men misstänka dock, att han sjelf ännu ej

rätt inhemtat den svårlärda läxan. Vi upprepa den därför här, bedjande den, som anklagat *S. Adlersparre* och hennes biograf för den dödliga synden att med föredöme och uppenbar lära hafva ingjutit i unga sinnen förtalets och otacksamhetens gift, sjelf bättre studera den:

Var sträng mot dig, men skona andra!

Man vill så gerna nästan klandra" m. m.

För öfrigt räkna vi på, att detta lilla genmäle kommer att hänföras till samma kathegori, som de "*opraktiska förslagen*", d. v. s. att det, såsom "*småtråkigt*", äfven får gälla för "*oskadligt*", således ur stånd att på allvar såra den, hvars skarpa och orättvisa beskyllningar framkallat detsamma.

L—d.

XL. — SALIG TANTES LÄRA.

'Men kära *Fanny* väl besinna
 Din barnslighet går mer ej an,
 Du är nu stor och såsom qvinna
 Du måste tänka på få man;
 Det är det mål, dit helst vi blicka,
 Om vi förstått försynen rätt,
 Och framförallt min söta flicka,
 Lär dig att blifva smått kokett.

"Vår verld, min *Fanny*, i det hela
 Är en theater, om du vill,
 Der hvaren fått en rôle att spela
 Och der talang och konst vill till.
 Vill du ej räknas till den skara,
 Som står och gapar rätt och slätt — —
 Stig fram på scenen dristigt bara
 Och gif din rôle och var kokett."

Så var den aktningsvärda läxa
 Min tante mig gaf hvarenda dag,

Alltse'n jag började att växa
 Från risets och från skolas lag,
 Men huru än den läran gjordes
 Till god och prisvärd på allt sätt —
 Ack, ingen nytta deraf spordes
 Ty jag blef ej en smul' kokett.

Nu var då tiden ändtligt inne,
 Att jag med tante min första bal
 Besöka skulle; hvad mitt sinne
 Re'n gladdes åt en festlig sal!
 Kring lockarna en krans man lade,
 Min dräkt var ny och satt så nätt,
 Och sista ordet tante mig sade,
 Förrän vi foro var: "kokett."

Vi kommo fram; man snart oss förde
 Ditin der länge lekt min häg;
 Hvad sorl, hvad brus mitt öra hörde,
 Hvad prakt och glans mitt öga såg!
 En ljusström, som från sjelfva solen,
 Förbryllade mig på allt sätt
 Och dertill tante, som nöp i kjolen,
 Och sade: "barn då, var kokett!"

Och damer såg jag, ömma, sköna
 Af herrar rikt omringade,
 De der, som fjär'lar i det gröna,
 Kring fältet foro vingade;
 Jag stod så blyg, längst ner i salen,
 Bemärkt af ingen öm lorgnett,
 Och gret en tår för den skandalen,
 Att jag ej kunde bli kokett.

Så flydde vintren, rik på smärta
 Och tårar för mång' ledsam bal,
 Och jemt jag sade i mitt hjerta:
 När blott jag når mitt sjuttontal,
 Då skall väl också jag få roligt,
 Och blifva älskvärd i mitt sätt,

Ty då, om icke förr, är troligt,
Att jag kan börja bli kokett.

Och våren kom och då man sade:
"Nu är ditt sextonde förbi!"
Men ännu ingen lust jag hade
Att börja spela komedi,
Att le och blinka och flattera
Och rodna uppå konstladt sätt —
Ack nej, jag kunde intetdera
Men blef naturbarn rätt och slätt.

Den gamla tanten med sin lära
Fick nervattacker och grå hår,
Det var för tungt i längden bära
Att se mig så ohjelpigt svår.
'Gud gifve himlen ville skänka
Mig glädjen" — sad' hon — "se dig dö,
Ty hellre dig som engel tänka,
Än på vår jord som grånad mö."

Kom så en gång ur ynglingringen
Ung' *Axel* fram, en ståtlig man,
Och hur det kom sig, det vet ingen,
Men straxt vi älskade hvarann.
Han log mot mig, hans blick sågs brinna
En qväll, min hand han tryckte lätt — —
"Så fann jag', ropte han, "en qvinna
Ändå i världen, ej kokett!"

Och så en dag vid *Axels* sida
Jag trädde såsom *fästmö* in
Till tante, som nu fann dumt att lida,
Och vid vår åsyn bytte sinn'.
'Säg tante — — — jag började att stamma — — —
— "Vill du så kan jag *nu* ju rätt — — —."

Hon log så godt: "det gör detsamma,
Nu är försent att bli kokett."

Göthilda.